

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת שמות

מועד קטן יד. - יח:

יד. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת.

כ' בתוס' ר"ד, דווקא באנשי משמר מצאנו היתר זה, אבל במועד לא הותר לגלח כלל לא בכבוד שבת ולא בכבוד יו"ט. וטעמא דמילתא נ"ל, שאם תתיר לגלח בחמישי במועד, מיעקרא תקנתא דרבנן, שההדיוטות סוברים שמפני שהגילוח חשוב עבודה נאסר במועד כמו שנאסרו שאר עבודות, ואם יראו שבחמישי מגלחין, יגלחו נמי בכל המועד, אבל אנשי המשמר שהוא חול גמור, יודעים שלא נאסר מחמת עבודה, אלא כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין, הילכך אם יתירו בחמישי, לא יבואו להתיר בכל ימות השבוע.

וז"ל המאירי, ומ"מ הקלו להם להסתפר בחמישי מפני כבוד השבת וכ"ש בששי וכו', מה שלא הותר זה לשום אדם בחולו של מועד, ונ"ל טעם בדבר, מפני שהמשמר זמנו קבוע לעולם ליכנס במוצאי שבת, ואין הדבר מצוי להשהות עצמו לתוך משמרתו, אחר שצריך לשהות במשמרתו ממוצ"ש עד חמישי, אבל בשאר הנזכרים [במתני' דמועד] שמא יזדמן חמישי יום ראשון לחוה"מ [בחול, או לדעת אחרים דלית להו כללא דלא אד"ו רא"ש ולא בד"ו פסח, או כשקדשו ע"פ הראיה לדעת רש"י בפסחים [נח: בד"ה בשני, ועיי"שבתד"ה כאילו] דלא היו מקפידים בהך כללא], או סמוך לו, ומתוך שאין שהיתנו מרובה נוח לו לשהות עצמו, ומתוך כך הוא נאסר בכל. וי"מ בה טעם אחר, לומר שבאנשי משמר לא נאסרה להם מלאכה כלל, ולא נאסר הגלוח להם אלא מקנס גמור שמא יכנסו למשמרתם מנוולים, אבל חוה"מ יש שם איסור מלאכה, ואע"פ שעיקר האיסור בגילוח וכיבוס מתורת קנס, מ"מ הואיל ונאסרו, נעשו כשאר מלאכות האסורות בו שאין חמישי מתירתן.

יד. כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין.

בפירש"י כת"י מבואר, דקאי בין אאותן שבירושלים שעומדין בשעת הקרבת תמידין ומוספין, ובין אאותן שבערי ישראל שהיו מתפללין שיתקבל ברצון, דכולן אסורין לספר ולכבס בשבת שלהן, שלא יכנסו למשמרתן כשהוא מנוול. אבל ברע"ב אמתני' דתענית לא הזכיר אלא אותן שעומדין על הקרבן, וכ"מ מלשון המאירי שם, שכ' ואע"פ שאנשי מעמד מיהא ישראלים היו, אעפ"כ היו קפדין עליהם שלא ליכנס בעזרת ישראל בנוול.

יד. הכא נמי כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין.

כ' בהגה"א בשם או"ז וז"ל, יש שרוצים לומר אדם שגילח ערב הרגל מותר לגלח ברגל, דטעמא מאי אין מגלחין משום שלא יכנס מנוול וזה לא נכנס. ואין נראה, חדא, דלא חשיב בהדי אלו מגלחין וכו', ועוד דהרי אבדה לו אבידה דאנוס הוא וכו', וכי תימא התם לא מוכחא מילתא,

הכא לאחר שגילח ברגל נמי לא מוכחא מילתא אם גילח ערב הרגל אם לא. והשפ"א כ' ע"ז, איני מבין, דמ"מ בשעת הגילוח במועד ודאי ניכר שזה איזה ימים שנתגלח, שהרי שערותיו קצרים, והוי ממש כמו איזורו מוכיח עליו. יעו"ש שהאריך. וגם בראית האו"ז מדלא קתני לה במתני', כ' השפ"א ד"ל דלא קתני אלא מה שהתירו חכמים מתוך הדחק שהיו אנוסין וכדומה, אבל בגילח ערב הרגל לא אסרו כלל כיון שאינו מנוול גם בלי תגלחתו, דלא אסרו אלא גילוח המסיר הניוול. ומסיק וז"ל, ויותר נלע"ד לדון לאסור מטעם שאין בו צורך, ומיתסר מדינא, כמש"כ בתוס' [בד"ה ומנוודה ובד"ה ושאר] דהוי מלאכה שאינה צורך המועד. [א"ה, יש לדון לאידך גיסא, דכיון דאינו תיקון כ"כ בגזיזה זו, לית בה מלאכה דאורייתא, שהרי בלא"ה פליגי רבנותא אי מלאכת גוזז דוקא כשצריך להנגוז או גם כשיש בה תיקון להמקום שנגזז ממנו, [עיי' בבאה"ל ס' ש"מ ס"א בד"ה וחייב], וי"ל דאף להאוסרים מה"ת, דוקא בתיקון גמור חשיב לה מלאכה, אבל לא בזה. ומ"מ צ"ע בזה, דהא אשכחן דמלך מסתפר בכל יום משום דכתיב מלך ביפיו תחזינה עיניך, כדאמרי' בסנהדרין כב:].

יד. איזורו מוכיח עליו.

רש"י פי', דפושטו לחלוקו ומתעטף במקטרינו וחוגרו באזורו ועומד ומכבס החלוק. וברש"י כת"י כ' איפכא, שהולך בלא אזור, ובידוע שאין לו חלוק אלא אותו שהוא מכבס, [ולתרווייהו פירושי ליכא הוכחה בגוף החלוק המתכבס אלא ממקום אחר, ואפ"ה שרי]. עוד פירש, דכשיש לו שני חלוקים, מתיר איזורו מזה המתכבס ונותנו בהאחר שהוא לובש, אבל אם אין לו אלא אחד, מניח האזור בלולאות חלוק המתכבס, והרואהו שמתכבס והאזור נתון בו, יודע שאין לו אלא אחד. וכ"פ בתוס' הרא"ש. [ונפק"מ שיוכל לכבס ע"י אחר, דלתרי טעמי קמאי לכא' אסור. גם יש לדון דלהאי טעמא בתרא, לא שרינן אלא כשהוכחה בגוף החלוק המתכבס]. והמאירי כ' וז"ל, מי שאין לו אלא חלוק אחד, מותר לכבסו במועד, שהרי אף אם כבסה מעיו"ט צריך הוא לחזור ולכבסה מצד הזיעה, ומתוך כך אפי' לא כבסה מעיו"ט רשאי לכבסה במועד וכו', מ"מ ניכר הוא לכל שאיזורו מוכיח עליו, ר"ל שמי שאינו לובש חלוק, מהדק את איזורו כדי להדביק הבגד לבשרו מתוך שחסר חומו, והכל מכירין באונסו.

יד. מפני שיצא שלא ברשות.

רש"י פי', כלומר הואיל ולא יצא ברשות אחרים אלא ברצון עצמו. וז"ל תוס' הרא"ש, והראב"ד פירש וכו' שאסור לצאת מא"י חוצה לארץ, וכיון שלא היה לו מתחילה לצאת, אם בא במועד, לא נתייר לו לגלח ולכבס מפני אונסו. אמר רבא לשוט לכו"ע אסור, פי' אסור לצאת מארץ לחו"ל ואסור לגלח, למזונות מותר לצאת ומותר לגלח, כי פליגי בהרווחת מזונות אם מותר לצאת אם לאו. מיתביי וכו' אלא למזונות, פי' דלמזונות נמי שלא ברשות הוא, ואין אדם יוצא ברשות מארץ לחו"ל

אלא לדבר מצוה בלבד וכו', ולפירש"י היאך ס"ד דקרי למזונות שלא ברשות, שהרי הוא דרך כל הארץ. אבל בחו"ל ממדינה למדינה או בא"י ממדינה למדינה וכ"ש מחו"ל לא"י, אפי' לשוט מותר. [וזה כוונת הרא"ש שהביא דעת הראב"ד שפנק"מ לדין דקיי"ל דרבנן דס"ל לשוט אסור, אבל בא"י ובחו"ל גופא, לשוט נמי מותר. קרב"נ אות ג']. ועיין בקרן אורה שהארין, ובסו"ד הקשה דהא ר' יהודה גופיה ס"ל בגיטין [ח]. דים הגדול שהוא במעברה של א"י הרי הוא כא"י, ואמאי אסור לצאת בו, [א"ה, אבל מדינת הים ודאי חו"ל היא, ועיי"ש בתוס' ד"ה ור' יהודה], ולולא דמסתפינא הייתי אומר דגם לשיטת ש"ס דילן שלא ברשות דר' יהודה הוא מחמת סכנת חיים, ובזה מחלק הש"ס דלמזונות ניתן לו רשות לפרוש בים, כמו שנא' [ישעי' מ"ג, ט"ז] הנותן בים דרך וכו', אבל לשוט איסורא איכא להעמיד עצמו במקום סכנה, וא"כ אין חילוק בין א"י לחו"ל לענין זה וכו', וא"ש לשון התוספתא [פ"ב ה"ב] דאמר רבי נראין דברי ר' יהודה בשלא נטל רשות, ודברי חכמים בשנטל רשות, כדאשכחן במדרש ובירושלמי דקודם פרישתן לים היו הולכים אצל חכם שיתפלל עליהם.

יד. בתוד"ה ומנודה. וכן מי שנשאל לחכם מוקי לה כשבא בחוה"מ.

כ' המהרש"א ונראה לפרש דבריהם, כשבא זמן התרת הנדר בחוה"מ, כגון שנדר לפני המועד דמהיום לא יגלח אם ממועד ואילך יאכל פירות, דלא חל הנדר להתירו עד חוה"מ. [ומ"מ אסור לגלח מהשתא שמה יתקיים התנאי בסוף כמבואר בנדרים טו.]. וכ"ע ע"ז הרש"ש, דכוונת תוס' כשבא החכם בחוה"מ, והמהרש"א יצא מפירוש הפשוט, ואולי דחקו הא דקיי"ל שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם [בכורות לז.], אבל אין זה הכרע. [ועיין בשפ"א שצידד לפרש ד' תוס' כשי' רש"י ודעימיה, שלא רצה לשאול על נדרו קודם הרגל, רק במועד עלה על לבו לשאול, וזש"כ שבא במועד]. גם מש"כ המהרש"א כגון שתלה הנדר באם יאכל פירות ממועד ואילך דלא חל הנדר להתירו, הן אפי' אם היה תולוה באם יאכל מעתה, ג"כ לא מקרי חל הנדר כדמוכח בנדרים [צ.]. וכן פסק הרמ"א ביו"ד [סי' רכ"ח סי"ז]. [דנודר על תנאי, אין מתירין לו עד שיחול. וע"ע בגליון הגרע"א להשו"ע [סי' רי"ג ס"ג] דלאו מילתא דפשיטא היא, דמייתי דברי המהרש"א, ומייתי ע"ז דבתשו' הר"ן [סי' נ"א] תולה זה בדין ברירה, ולדין דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה, לא מיקרי חל הנדר]. וע"ע בקרן אורה.

יד. בתוד"ה ומנודה. א"נ לפני המועד לא מצאו בו פתח.

הרא"ש [סי' א', ובתוספותין] הביא תי' זה דהירושלמי. ומסיק ע"ז וז"ל, ולפי הירושלמי, מאן דאית ליה פותחין בחרטה, פירוש חרטה כל דהו וא"צ למצוא פתח וטעם לעקור הנדר מעיקרו, אסור לגלח במועד, כיון שהיה יכול לישאל קודם לרגל, ואע"ג דאיכא למימר היה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירן, לא חשיב זה אונס, ורש"י לא פירש כן. [ומייתי בקרב"נ [אות א'] דברי רש"י שסביב הרי"ף [וכ"ה ברש"י כת"י], שכ' דמיירי שפתח לו בחרטה, וזה לא היה בידו לעשות קודם המועד, שהיה בדעתו לגמור את נדרו. [וכ"נ דעת הריטב"א שכ' וז"ל, וכגון שלא היה בדעתו להתיר נדרו קודם המועד, שלא היה מתחרט וכו'. וכ"ה בנימוק"י ובשיטת ריב"ב ובמאירי]. אבל דברי רש"י שלפנינו אפשר לפרשם כהרא"ש].

יד. נמצאת אבילות נוהגת בקטן. והתניא מקרעין לקטן מפני עגמת נפש.

[ולא מפני שהוא אבל. רש"י]. כ' השפ"א, קצת קשה דיש לחלק בין מעשה אבילות כמו קריעה וכדומה, קטן פטור, אבל למנוע ממנו שמחה כגון גילוח, אפשר דנוהג בקטן. [א"ה, אי הוה נקטינן דאינו אבל כלל, עיין בהגרע"א בקושיותו בגליון הש"ס], לכא' אין שייך לחלק כן, אבל כיון דהמקשה נקט דאבל הוא, אלא שפטור מניהוגי אבלות, שפיר יש לחלק כנ"ל].

יד. מנודה מהו שינהג נידוי ברגל.

בתוס' הרא"ש תמה, כיון דפשיטא לעיל דאבל אינו נוהג אבילותו ברגל משום דאתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, מאי תו מיבעיא ליה במנודה, הא נמי עשה דיחיד הוא, ועוד, דאפי' עשה דיחיד גמור ליכא,

אלא אסמכתא בעלמא מ"אורו מרוז" [לקמן טז.], ועוד דנילף ק"ו מאבל דאסור בעשיית מלאכה ובתלמוד תורה ומנודה מותר, ומיהו הא לא קשיא, דאיכא מידי דחמיר מנודה מאבל, דמנודה אסור לישב בד' אמותיו. וקושיא ראשונה נ"ל לתרץ, דגבי אבל הוא דשייך לומר אתי עשה דרגל דכתיב ביה ושמחת, ודחי עשה דאבל שהוא מצוה על מניעת השמחה, אבל דין מנודה הוא לקיים מצות לא תסור, ומחמת שאינו שומע לדברי חכמים הטילו עליו חומר זה, ואינו מבטל מצות ושמחת של רגל, כי חומר זה אינו מצות מניעת השמחה.

והריטב"א כ' וז"ל, מהא איכא למשמע דנידוי דאורייתא הוא, דאי לא, היכי אתי נידוי דרבנן ודחי רגל דאורייתא בקום עשה, דהא ודאי כיון שנוהג עניני נידוי ממש אין זה שב ואל תעשה רגל [אלא הוי כעוקר] כיון שהכתוב אומר ושמחת בחגך, וכדאמרינן לעיל לענין אבילות, וי"ל דמדאורייתא כיון ששמח באכילת בשר וכו"ו, אין הרגל מתחלל וקרינן ביה ושמחת בחגך, הילכך אפי' כי הוי נידוי מדרבנן, איכא למימר דנהיג ליה, דאחמור ביה רבנן טפי והעמידו בו דבריהם. ומיהו מדבעינן לקמן [טו:] מנודה מהו שישלח קרבנותיו, ואתינן לאוכוחה מישראל במדבר דמנודין היו ושלחו קרבנותיהם, יש להוכיח דנידוי דאורייתא הוא. דאי לא, היכי מייתי ראייה מהתם, דאכתי לא תקון רבנן דיני נידוי. וכ"כ הרמב"ן ז"ל. אבל בתוס' כ' כאן דנידוי דרבנן הוא, ואחמור ביה רבנן לדחות הרגל, כי ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה, והכא שב ואל תשמח בחגך הוא, וחמיר להו מאבילות.

יד. מצורע מהו שינהג צרעתו ברגל.

כ' בתוס' רי"ד, אי קשיא, ואי לא נהיג צרעתו ברגל, א"כ מותר ליכנס בעיר, והיכי אמרינן בפ"ק לעיל [ז:] דמ"ד אין רואין את המוחלט במועד משום דצוותא דאיתתיה עדיפא ליה מצוותא דעלמא, ומ"ד רואין משום דצוותא דעלמא עדיפא ליה, והא בלא ראייה נמי הוא נכנס לעיר. תשובה, אע"פ שזכננו לעיר, לא נטהר מטומאתו ומטמא בביאה, והילכך לית ליה צוותא דעלמא, שאין נכנסין עמו בבית אחד, אבל אם נראה צרעתו ונטהר אותה, יכנסו עמו בבית אחד ותהיה לו צוותא דעלמא. ובקרן אורה כ' דלא מיבעי ליה אלא בדברים שהמצורע עושה מחמת אבל, כמו התספורת ועטיפת הראש ושאר דברים של אבל, אבל דבר שנאסר שלא מחמת אבל אלא מחמת טומאה, כמו שילוח חוץ למחנה ותשה"מ, ודאי לא הותר ברגל. יעו"ש שפ"י כן בשיטת הרמב"ם. אמנם רש"י [בד"ה שינהוג] כ' להדיא כהתוס' רי"ד.

ובכתבים המיוחסים למרן הגר"ח כאן, כ' ע"ד רש"י, דלכא' תמוה מאד, כיון דדין שילוח מן המחנה הוא משום דין טומאה, ופשיטא דחל עליו כל דיני טומאתו ואיסור מחנות גם ברגל, ושאלת הגמ' היא לשאר דיני מצורע, כגון פריעה ופרימה, דכמו דדיני ואיסורי אבילות אין נוהג ברגל, כמו"כ בעי הגמ' דגם דיני מצורע לא יחול עליו ברגל, אבל דיני הטומאה פשיטא דחל עליו. וביאר, דמלבד הדין שילוח מחנות שיש במצורע שהוא מדיני הטומאה, עוד יש עליו דין שילוח ואיסור מחנה מדיני המצורע, וכמש"כ הרמב"ם [בפ"י מהל' טומאת צרעת ה"ז] וז"ל, דין המצורע שיהא לו מושב לבדו חוץ לעיר, שנאמר מחוץ למחנה מושבו, ודבר זה בעיירות המוקפות חומה בא"י לבד, עכ"ל, ואין זה דין שילוח מחנות משום טומאה, דאין שייך זה אלא למחנה ישראל, ולא לעיירות המוקפות חומה, אלא הוא דין מחודש במצורע שיהא מושבו חוץ למחנה ואסור לבא למחנה, וע"ז נתכוין רש"י דמספק"ל אם ינהג דין זה ברגל.

יד. לא מיבעי בימי טומאתו דלא נהיג וכו'.

כ' הריטב"א, פ"י ומגלח במועד. וקשיא לן כיון דדחי ליה, יגלח ערב הרגל, כדחזינן גבי אבילות, וי"ל דאה"נ, ומיהו כיון שאין לו היתר אלא בערב הרגל בלחוד והוא טרוד, התירוהו במועד לגלח דאנוס הוא. [ובקרן אורה הקשה, מאי שנא מאבל דאמר' לקמן [ז:] דהכא דהיה יכול לגלח בערב הרגל אפי' במקצת היום, אסור לגלח ברגל. ועיין בתוס' הרא"ש דהראב"ד כ' כן לקושטא דמילתא, דבימי טומאתו מותר בערב הרגל וממילא לאסור ברגל

דלאו אנוס הוא. אמנם הרא"ש עצמו כ' איפכא, כתירוץ בתרא דהריטב"א, וכדלקמן].

יד: אבל לטהרתו ניגזור שמא ישהא קרבנותיו, קמ"ל.

רש"י פי' שמא ישהא קרבנותיו עד ליו"ט האחרון, ואסור להקריב קרבנות יחיד ביו"ט, והקשה ע"ז בתוס' רי"ד, דא"כ הול"ל בפירוש דילמא אתו לשהויי קרבנותיו ליו"ט האחרון, ותו, דאם אסור להקריב קרבנות יחיד ביו"ט, אם הוא יביאם כלום יקריבום הכהנים, וכהנים זריזים, אם הוא לא ידע, הם ידעו שאסור להקריבם. לכן פירש, דאם נתיר לו לגלח במועד, אע"פ שיטהר קודם לרגל ישהא קרבנותיו במועד, שיאמר לא אגלח עכשיו שאין לי פניות, אלא במועד אגלח ואביא קרבנותי, [ולשון רש"י כת"י, דטריחא ליה מילתא לעלות לירושלים שני פעמים, ומצורע דמביא שלמים, שמא ישהא ליפטר בהם משלמי שמחה], ואינו טוב שישהא אדם קרבנותיו שנתחייב בהם, [אע"פ שאינו עובר בבל תאחר, ואפי' עשה ליכא קודם רגל ראשון], קמ"ל דלא גזרינן. [ויל"ע היכא שהשהא קרבנותיו, אי אסרינן ליה לגלח כדן מכוין מלאכתו במועד] ועיין בשפ"א שהביא בשמו דהטעם דס"ד לאסור משום דאסור להשהות הטומאה.

יד: והא כה"ג דכל השנה כולה כרגל לכולי עלמא וכו'.

כ' בהגהות חש"ל, דלכא' משמע מכאן דכה"ג אינו חייב לנהוג אבילות, דאי נימא דמחוייב משום דרגל ידידה נמי הוי עשה דיחיד ומאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה, א"כ ליכא ראייה ג"כ דמצורע נוהג צרעתו ברגל מכה"ג מצורע, דדילמא שאני כה"ג דהוי עשה דיחיד, אבל רגל הוי עשה דרבים. ויעו"ש שדקדק כן מדברי האו"ז, ונתקשה בדברי הרמב"ם ש' להדיא [בפ"ז מהל' אבל ה"ו] דכה"ג חייב לנהוג כל דיני אבילות.

ועיין בקה"י [סי' ב'] ש' שכ' דהא דרגל דוחה אנינות ואבלות, אינו מבטלן לגמרי, דאינו אלא דחויי בעלמא כדאמרי' אתי עשה דרבים וכו', וא"כ פשוט שאינו דוחה אלא בדברים שהדיחוי הוא צורך מצות הרגל, וכן בכה"ג דכל השנה כרגל דמי, מ"מ אינו דוחה אלא מה שהדחיה היא צורך הכהונה גדולה, וכל אחד אינו דוחה אלא מה שהאבילות סותר לדינים שלו, הלכך ברגל שיסודו מצות ושמחת בחגך, משו"ה דוחה כל ענייני איבול ודאגה שמצד האבילות כגון פריעה ופרימה ותגלחת, אבל גבי כה"ג דודאי אין הכה"ג חייב בכל השנה במצות ושמחת, אינו דוחה אלא פריעה ופרימה שהוא סתירה למצות כהונה גדולה, שנצטוו בהדיא ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום [ובזה שוה להא דרגל דוחה מצות פריעה ופרימה, ולהכי מייתי ראייה מיניה], אבל מצות האיבול שהוא ענין דאגה, אין זה סותר כלל למצות כהונה גדולה שעליו, שאין על הכה"ג מצות שמחה בכל השנה, ולכן שפיר פסק הרמב"ם דדיני אבילות נוהג בכה"ג.

יד: בתוד"ה עשה. משמע דאבלות איכא עשה דאורייתא וכו'.

הרי"ף בברכות [טז], אחר שהאריך להוכיח דאע"פ שאנינות ואבילות יום ראשון מדאורייתא, מ"מ אנינות לילה שלאחריו דרבנן, קשיא ליה דמהכא מוכח דאף באבילות שקדמה לרגל, איכא עשה להתאבל כשבא הרגל, [אלא דעשה דרבים דשמחת הרגל דוחה אותן], וכ' דה"ק, דאפי' למ"ד דיום ראשון תופס לילה מדאורייתא, נמי אין נוהג ברגל משום דאתי עשה דרבים וכו', [ששמועה שבכאן לא נאמרה אלא לרווחא דמילתא. ל' המאירי לפי שיטה זו].

וכ' הרא"ש [סי' ג', ובתוספותיו], דהראב"ד לא ניח"ל בזה, דמפרש סתמא דהש"ס דלא כהלכתא, ולכך פירש דהכא באבילות דשלשים קאמרו, דהיינו גיהוץ ותספורת שהיא מה"ת, דגמרינן [לקמן יט:] פרע פרע מנזיר, דכתיב בבני אהרן ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרעו ולא תמותו, הא אחר שלא פרע ולא פרם חייב מיתה, וגמרינן האי פרע מנזיר דהוי שלשים יום, ואיתקש אבילות דבגדים לאבילות דתגלחת דכתיב ראשיכם ובגדיכם, היינו שאין מתאחה עד שלשים יום, וכה"ג הוא דאמרינן הכא אי אבילות דמעיקרא כגון שבעה ימים קודם הרגל, דאע"ג דאיכא עשה דיחיד כל' ל' יום בגיהוץ ותספורת, אתי עשה דרבים

ודחי ליה ומבטל ליה לגמרי, וכ"ש דאבילות ז' דאפי' עשה ליכא אלא איסורא דרבנן.

ובשם רבינו מאיר כ' הרא"ש, דליכא חיוב מיתה באבל שלא פרע ולא פרם כדפי' הראב"ד, [יעו"ש ראיותיו], ודאמרי' לקמן [כד:] חייב מיתה, מיתה מדבריהם קאמרו, ואתי מקרא דפורץ גדר ישכנו נחש], ועיקר מיתה דקרא כך הוא נדרש, לא תפרעו ולא תפרומו ולא תמותו, הא אם תפרעו ותפרומו ותעבדו עבודה תמותו. ושיטת ר"י דליכא אבילות כלל מה"ת ואפי' ביום ראשון, ואע"ג דאנינות יום ראשון דאורייתא, אנינות לחוד ואבילות לחוד, האסור בזה מותר בזה והאסור בזה מותר בזה. [וזהו כמש"כ תוס' כאן בסוף דבריהם לדחות הראייה].

יד: בתוד"ה מהו. ועוד כיון שעבר על דברי הדיינין, הרי יש כאן עשה דרבים.

כ' המהרש"א, ומ"מ קושייתם דמעיקרא לא מיתרצא, דשמחת הרגל נמי עשה דרבים הוא, ואין עשה דוחה עשה. אבל הגריעב"ץ כ' דקושיא ראשונה נמי מיתרצא, דכי חשבינן לנידוי נמי עשה, א"כ מאי אולמיה דעשה דיו"ט דלידחי ליה, אדרבה הך עדיף דחל קודם יו"ט, ובעיא דגמ' במי שהיה משומת מעיקרא ועד"ז כ' בקרן אורה, אלא דקשיא ליה אהא דפשיט דמשמתינן ליה ברגל, והתם טעמא מאי, הא עשה דרגל קדים, ולמה יבא עשה דנידוי וידחה עשה דרגל, ועל כרחך דהא גופא מיבעי ליה הי עשה עדיף כיון דתרווייהו עשה דרבים. ועיין בשפ"א דנקט דבשניהם שוין ממילא אסור לגלח, דשב ואל תעשה הוא, רק כל קושיית התוס' היא מכח עשה דרבים, ותירצו דגם נידוי עשה דרבים הוא.

יד: בתוד"ה ממנעי. הקשה בתוס' הרא"ה היכי קשה ליה דהא ממנעי משמחת יו"ט מאכילה ושתיה, וגוף ההריגה דהוא מלאכה לא חיישינן.

וז"ל תוס' הרא"ש, תימה מאי קשיא ליה אי שמחת יו"ט נדחית מפני רציחת ב"ד, והלא אפי' עבודה דוחה דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות, וגם שבת היתה דוחה אי לא דמעטיה קרא דלא תבערו אש בכל מושבותיכם, ונ"ל דודאי כשנגמר דינו רציחתו דוחה עבודה ואף שבת היתה דוחה אי לאו דמעטיה קרא, והכי פריך דנין דיני נפשות דקתני ומי קטלינן ליה, כלומר וכי דנין אותו במועד כדי להרגו וימנעו משמחת יו"ט, יותר טוב שלא ידונו אותו במועד.

טו. מנודין ומצורעין מה הן בתספורת.

כ' הגריעב"ץ, לכא' תמיהא רבתא איכא הכא, אטו לא שמיעא ליה מתני' דריש פרקין [ג:] והמנודה שהתירו לו, ונראה דבתספורת כאבל הוא דקמיבעיא ליה, דכל שיער אסור באבל ואפי' דבית השחי, וגם שפה המעכת, תוך שבעה אסורים [עיין לקמן יח. ובתוד"ה בקשו, ובשו"ע יו"ד סי' ש"צ ס"א], בהא הוא דקא מיבעיא ליה אי מנודה אסור בה, והא דתנן בריש פרקין והמנודה שהתירו לו, אגילוח כל הראש וגם את הזקן קאי, מידי הוא טעמא דאין מגלחין במועד אלא שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, להכי הני דאנוסים שרו, והיינו בגילוח של ניוול הוא דאסור במועד שלא מאונס, וכן המנודה פשיטא דאסור בו היינו שלא יסיר ניוולו שבגלוי, אבל של בית הסתרים ושאר שיער שאין ניוולו ניכר אימא לית לך בה במנודה, אע"ג דבאבל אסור, אהכי קמיבעיא ליה. ועוד, גילוח אינו אלא בתער דרך השחתה, ותספורת כולל כל תגלחת אף שאינו משחית השיער מעיקרו אלא מניח קצתו, ואין ספק שכל תספורת נאסר באבל, שהרי לא התירו לו אפי' להקל בתער אלא למי שתכפוהו אבילו דוקא, כ"ש לגלח במספרים דאסור לגביה בכל גוונא, אפי' אינו דרך השחתה רק להקל כובד השיער במקצת, והכי קמבעיא ליה אי מנודה נמי אסור בכל אופן תספורת וכו' אע"ג דבגילוח גמור ודאי אסור הוא ולא מספק"ל ביה מידי.

וז"ל התוס' רי"ד, אע"פ שיש לפשוט מנודין ממתני', הא בעי לקמן מצורע מהו בעטיפת הראש, והרי מקרא מלא הוא ועל שפם יעטה, ומה ראה לשאול, אלא כך דרך התלמוד כשרוצה לפרש, ע"י בעיא או קושיא הולך ומפרש.

טו. ללמדך שכל המתנדה ומת בנידויו, ב"ד סוקלין גם ארונו.

כ' הריטב"א, כדי לבזותו לפי שזלזל בנידויו חכמים. [ובמתני' דעדות [פ"ה מ"ו], דקאמר ת"ק שעקביא בן מהללאל נתנדה ומת בנידויו וסקלו ב"ד את ארונו, וכ' במלאכ"ש בשם הר"ש שיריליו דעשו כן כדי שיתכפר לו בבזויו. עוד כ' שם דת"ק פליג אדר' יהודה וס"ל דסקלו ממש, ולא בהנחת אבן על ארונו בלבד]. ודעת הגאונים ז"ל דה"ה שאין מתאבלין עליו ולא קורעין, אבל עומדים בשורה, ואין מונעין ממנו כבוד החיים, וכשמת ר' אליעזר אמרו הותר הנדר [סנהדרין סח.], לומר שייספדוהו ויקרעו עליו כדינו, ולא ינהגו בהן כדין מנודה שמת. ואין דברים אלו אלא במנודה לאפקרותא, אבל לממונא, כיון שמת פטור מגזירתם לגמרי, ולא סוקלין לו ארונו, ומספדין לו כראוי לו, וכ"כ הרמב"ן ז"ל. ואם האבל הוא המנודה, מונעין ממנו כבוד החיים אבל לא כבוד המתים. עכ"ל הריטב"א.

טו. מנודה מהו בתפילין, תיקו.

כ' המאירי, מצורע ומנודה הדבר ספק אם אסורין בתפילין אם חייבין, ואין לנו בהם הכרע, אלא שהדעת מכרעת להתיר בהם את המנודה, ממה שאמרו בסנהדרין פ' ד' מיתות [סח.]. על ר' אליעזר, נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין, אלמא שתפילין היה מניח בנידויו, שהרי בשעת מיתתו אמרו הותר הנדר, ואע"פ שיש שפירשוהו על הורקנוס שהיה מניח תפילין, אין נראה כן. ומ"מ אפשר שלכבוד ר' אליעזר פירשו בנידויו להקל עליו מקצת דברים, וכ"ש בתפילין שהם לתלמיד חכם עיקר גדול בענינו. ומצורע מיהא יראה לאיסור.

ועיין בהגהות תפירת למשה ע"ד הרא"ש, שכ' מכח הך קושיא מעובדא דר' אליעזר, דלא מספקא לן אלא ביום ראשון לנידויו, דומיא דאבל [שכ' הרי"ף שבשאר יומי מניח האבל תפילין], אבל אח"כ ודאי מניח תפילין. ומ"מ נתקשה דבתחילת הנידויו [בב"מ נט:]. דקאמר שקרע בגדיו וחלץ מנעליו, לא נזכר שחלץ ר"א את תפיליו, דמסתמא היה הולך בתפילין כל היום.

טו. אבל אסור בדברי תורה.

כ' המאירי, ואיסורו לדעתנו כל שבעה, אלא שיש פוסקין דוקא יום אחד כמו שיתבאר. וכבר חלקו בענין זה גם כן בשאר דברים, והוא שלדעת קצת אסור אף בקינות ודברים הרעים אע"פ שהותרו בתשעה באב, [וכ"כ בתוס' לקמן [כא. בד"ה ואסור] בשם ר"ת, אבל לא פירש הטעם], שבאבל הדבר תלוי בשתיקה, ובתשעה באב אינו תלוי אלא בצער [א"ה, יש לדון דלפ"ז קיל אבל מתשעה באב לענין לימוד תורה בהרהור, דבת"ב יש מי שאוסר [עיי' סי' תקנ"ד ס"ג ומ"ב סק"ה], דשמחה איכא, ומ"מ באבל אולי שרי, דסו"ס הא שותק, וצ"ת], ומ"מ אנו נוהגין שמיום ראשון ואילך קורא בדברים הרעים.

וכ' השפ"א דלכא' יש להוכיח כהפוסקים האוסרים בדברים הרעים, דאי שרי, מאי פשיט רב יוסף דמנודה מותר מבריייתא דתניא השונה ושונין לו, דילמא איירי במילי דאבלות, [דהא ודאי לא מספקא ל' להחמיר במנודה טפי מבאבל]. מיהו י"ל דכיון דסתמא קתני משמע בכל מילי.

טו. ועושה לו חנות קטנה בשביל פרנסתו אמר רב זבוני מיא בפקתא דערבות.

כ' הנימוק"י, וקמ"ל שאין לו למכור אלא כדי מזונותיו בצמצום. ובב"י [סי' של"ד] כ' ז"ל, וכתוב בקונדריסין, כלומר דוקא זבוני מיא שהוא סחורה קטנה שאינה צריכה משא ומתן, וכ' בתוס' צריך עיון אמאי נקט להאי אומנות, ושמא אתא לאשמועינן שלא ירבה בסחורה רק כדי מזונותיו. וז"ל הריטב"א, לא נצרכה אלא לזבוני מיא בפקתא דערבות, פ"י, שאין המים מצויין שם והכל באין ליקח ממנו, שרינן ליה כדי פרנסתו מיהת, וכ"ש בשאר מלאכות, והכי מוכח לישנא ד"לא נצרכה" [אמנם בגי' דידן ליתנייהו לתיבות אלו].

טו. מצורע מהו בקריעה, ת"ש בגדיו יהיו פרומים שיהיו מקורעין.

השפ"א תמה מאי מיבעיא להו, דהא מפורש בתורה ובמשנה דמצורע צריך פריעה ופרימה. ואולי י"ל להיפוך, דהא באמת היכא דצריך קריעה, גם אם כבר הבגד קרוע, אינו יוצא ידי קריעה רק צריך לקרוע מחדש, והיינו דאיבעיא להו אם מחויב בקריעה, או רק לילך בבגד קרוע, ופשיט לקולא שיהיו בגדיו מקורעין, אבל א"צ לקרוע בכוונה לצרעתו וכנ"ל, וכן נקט בפשיטות המנח"ח [ריש מצוה קע"א] דהמצוה שילך בבגד קרוע, ואפי' קרוע מכבר קודם לצרעתו. [מיהו מה שתלה השפ"א נידון זה במה שלא קרע בכוונה לצרעתו, הא אשכחן בנדרים דבמת אפי' קרע בכוונה על המת, שהיה טועה סבור שמת כבר, נמי לא מהני, דבעינן מעשה הקריעה בשעת חיובו, וא"כ מה"ט מספק"ל במצורע דדילמא לא סגי לילך בבגד קרוע, דאין כאן מעשה קריעה]. וז"ל הריטב"א, פ"י לרווחא דמילתא נקיט לה, ולא דמסקינן ליה, דהא זיל קרי בי רב הוא.

טו: מנודה ומצורע מה הן בכפיית המטה.

כ' הריטב"א, פ"י ואע"ג דלא שייך בהו טעמא דכפיית המטה באבל [דאמר לעיל דמות דיוקני נתתי בהן ובעוונותיהן הפכתיה [ופירש"י] כת"י, שבאדם מת פניו הפוכות ומשתנות], כפו מטותיהן עליה], מ"מ כיון שעוונותיהם גרמו להם, ראוי להם להפוך מטותן, כי נתרחקו מבני אדם ונהפך להם סדר בני"א.

טו: אבל אסור בתשעה"מ דכתיב וינחם זוד את בת שבע אשתו ויבא אליה, מכלל דמעיקרא אסור.

כ' בתוס' הרא"ש, פ"י מפני אבילות הילד שמת, ולאחר ז' ימי אבילות בא אליה, [דבתר שבעה הוה, שאין נתחומין לאשה מבנה תוך שבעה. מאירי]. וכ' הראב"ד, והא דכתיב לעיל מיניה כאשר ראה שמת הילד, ויסק ויחלף שמלותיו, ההוא קודם שנקבר הילד עשה, שעדיין לא חלה עליו אבילות, ולא עשה אלא בשביל שהיה רוצה לבא לבית ד' להשתחוות, כדי שלא יראה לפני השכינה כשהוא מנוול, [ובמאירי כ' משום מלך ביפיו תחזינה עינין], אבל אחר שבא מהשתחוות נהג אבילות ז'. ועוד י"ל, כי אותו הילד בספק היה לדוד אי היה בן קיימא או לא, וכל זמן שהיה חי, היה מתענה עליו שיחיה, ולא רחץ ולא סך ולא כבס בגדיו כאילו היה אבל, וכן לענין תשמיש לא היה משמש כאילו היה אבל, וכשראה שמת, רחץ וסך וכיבס שמלותיו כאילו עברו ימי אבלו, לפי שלא היה עליו כל דין אבילות, דאגלאי ליה שלא היה בן קיימא, ומשום דחזינא בדוד שנהג עצמו בכל דיני אבילות ברחיצה וסיכה וגיהוץ, והא מימנע נמי מתשעה"מ, שמעינן דאבל אסור בתשמיש.

וכ' הריטב"א, הא דמייתי ראייה מדוד, ואנן אמרינן דאבילות יום שני לכו"ע לאו דאורייתא, ולדברי התוס' אפי' יום ראשון, וי"ל דמ"מ נוהגין היו גם באותה שעה בדברי אבילות מתקנת נביאים. [ובקרן אורה לעיל [יד: בד"ה מדקאמר רחמנא לבני אהרן] כ' דבכל הני דמיבעי ליה להש"ס לקמן אין בהם מהתורה ולא מדברי סופרים, אלא מנהג חשוב מימי קדמונים, וכעין דאורייתא הוא, לבד הדברים האמורים במצורע מקרא דוהצורע וגו', אלו הן מצות עשה מהתורה].

טו: מנודה מהו בתשעה"מ.

הקשה הריטב"א, והא בעי להתרחק ממנו ד' אמות, וי"ל דהני מילי אינשי דעלמא, אבל אשתו ובני ביתו לא, שאין דעת ב"ד לאסור עליו חיותיה, וכדאמרינן התם [נדרים לו.]. מן חיותיה לא אדריה. ויש דוחים דדילמא שאני אשתו שהיא כגופו, [והגריעב"ץ בנדרים ח.]. תמה בזה ז"ל, לא ידענא מאי האי דקאמר דאשתו אינה חייבת משום דכגופו חשיבא, ותמיה ל' למאי מהניא האי סברא, והא איהו גופיה [נמין] חייב, דאל"כ מאי אהני נידוי, ולא היה מקום לכל הבעיות דפרקין מנודה מהו שחייב וכו', ומצינו בר' אליעזר [ב"מ נט:] דכשהודיעוהו שחבריו בדלים ממנו, מיד נשמוט וישב לו ע"ג קרקע], ומ"מ יש ראייה גמורה ממעשה דר' אליעזר שהיה הורקנוס בנו משמשו [סנהדרין סח.], וסברא היא נמי דכתיב הראב"ד. עכ"ל הריטב"א.

והר"ן בנדרים [ז.], וציניו בגי' מהרש"א כאן], בהא דמר זוטרא משמית נפשיה וכי עייל לביתיה שרי לנפשיה, כ' הטעם כדי שלא יצטרכו בני ביתו להתרחק ממנו, ומהא משמע דמנודה אפי' בני ביתו נוהגין בו נידוי,

דאי לא, מאי כי עייל לביתיה. ומיהו הראב"ד ז"ל כ' דאשתו אינה חייבת לנהוג בו נידוי, וטעמא דמילתא משום דאשתו כגופו, ודייק לה מדאבעיא לן מנודה מהו בתשה"מ, דאם אשתו חייבת לנהוג בו נידוי, מאי קמבעיא ליה וכו'. ואפשר לדחות ראייה זו, דאפי' את"ל דאשתו חייבת לנהוג בו נידוי, משכח"ל וההיא בעיא במנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לעירו, ואפי' הוא עצמו מנודה הוא, ואם איתא דמנודה אסור בתשה"מ, הוא עצמו אסור בכך אע"פ שאשתו מותרת.

טו: אבל אינו משלח קרבנותיו וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש, הא דלא קאמר אינו מביא קרבנותיו, משום דתני באבל רבתי, אבל ביום הראשון וביום השני אינו נכנס להר הבית, בשלישי נכנס ומקיף דרך שמאל, וטעמא דמילתא, משום דאגב מרייה דילמא עייל למקום שאינו ראוי לו.

כ' הריטב"א, שמעתי מרבותי דהיינו קרבנות שאין מחוסר כפרה בהם כגון שלמים, אבל חטאות וקרבנות הבאים על חטא משלח, שלא יהא עומד בחטאו ומחוסר כפרה, ומאי דמייתי נמי ראייה מדכתב וביום בואו אל הקודש וגו', ההוא נמי במנחת חביתין של כהן גדול מיירי. וז"ל המאירי, אבל שנתחייב בקרבן שאין שעתו עוברת כגון חטאות ואשמות אינו משלחן בימי אבלו להקריבם, ואצ"ל שאינו מביאם הוא בעצמו, שהרי באבל רבתי התבאר שיום ראשון ושני אינו נכנס להר הבית אע"פ שלא נטמא למתו, ושלישי נכנס ומקיף דרך שמאל, הלכך משהו קרבנותיו עד שיעבור ימי אבלו, ואם היתה שעתו עוברת כגון פסח ושלמי חגיגה, משלחן, וע"ז אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב, דמשמע שכבר שלחם בארבעה עשר בעזרה. והרמב"ם [בפ"ב מהל' ביאת מקדש הי"א] סתם וכלל דאינו משלח קרבנותיו כל שבעה.

טו: מנודה מהו שישלח קרבנותיו, אמר רב יוסף ת"ש וכו', אל"ל אביי ודילמא מנודה לשמים שאני דקיל.

כ' הרמב"ם [בפ"ב מהל' ביאת מקדש הי"א] אבל המנודה יש בו ספק אם משלח או אינו משלח, לפיכך אם הקריבו עליו נרצה. וכו' הכס"מ, דכיון דחזינן דמנודים לשמים שלחו קרבנותיהן לכתחילה, אפי' את"ל דמנודה לשמים קיל ממנודה לבריות, מסתיין דנימא דהיינו דמנודה לבריות לא ישלח קרבנותיו לכתחילה, אבל לומר דאף בדיעבד לא נרצה, אין לנו. אמנם בקרן אורה לעיל [יד: בד"ה שיהו שפתינן] כ' בתו"ד, דספיקא הוא, ואין לחייבו מספק קרבן אחר. ונתקשה בדברי הכס"מ, למה הוצרך לטעמא דידיה, וכ' דאזיל בשיטת הריטב"א דמיירי בנדר ונדבה דוקא ולא במחוסר כפרה, וא"כ א"א לומר דמשום ספק אם זרק הורצה, דהא אפשר להביא אחר. [ולפ"ד הכס"מ, נרצה דבתורת ודאי, או משום דלא מספק"ל מעיקרא לענין דיעבד או דלכה"פ לענין דיעבד שפיר קיימא פשיטותא דרב יוסף מישראל במדבר]. אמנם לשון הרמב"ם שכו' יש בו ספק, לפיכך וכו', קצ"ב לפ"ז.

טו: בתוד"ה ואחרי טהרתו. וקשה דבפ' תמיד נשחט [סב]. דקאמרין כל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן וכו', ונ"ל דר"ש לאפוקי מצורע קאתי וכו'.

וז"ל הריטב"א, וי"ל דהתם בטמא מת אבל הכא במצורע שהוא נזוף טובא, וא"י ספרו לו" קאי דמיירי במצורע, וכל עיקר לא כתביה אלא משום הא, והא דר"ש לאו פלוגתא היא, אלא דברי הכל, ומקרא הוא דורש. וז"ל תוס' הרא"ש, ואע"ג דקיי"ל בפסחים דטמא משלח קרבנותיו, הכא לאו משום טומאה קא מדחי, אלא משום אבילות שעליו שהוא כאבל לגיהוץ ולתספורת ולעטיפת הראש ולתשה"מ.

טז: זו עשירית האיפה שלו דברי ר' יהודה.

רש"י פי' במנחת חינוך של כהן הדיוט, ולא קאי אקרא דלעיל. וז"ל תוס' הרא"ש, נ"ל דהכי ס"ל לר' יהודה דכהן שנצטרע ונפרא מתוך החלט, צריך להביא עשירית האיפה לחינוכו, כיום שנתחנך מתחילה לעבודה, מפני שנחשב כמת וכמו שנולד עתה, ודריש להא מילתא מדכתב ביום בואו יקריב, וכתב בעשירית האיפה שלו בפרשת צו אשר

יקריבו לד' ביום המשח אותו, כלומר ביום בואו דהיינו כשנתרפא מצרעתו, דהוי כאילו בא עתה לעולם כקטן שנולד יקריב כיום שנתחנך בו לעבודה דכתב ביה אשר יקריבו, וחטאת דכתב בהאי קרא דיחזקאל, לאו אעשירית האיפה קאי, דהיא לא מיקרי חטאת כדרשינן בספרי וכו', אלא ה"ק, וביום בואו תחילה יקריב עשירית האיפה ואח"כ חטאותיו וכל קרבנותיו וכו', ור"ש לא ס"ל כר' יהודה שיהא צריך עשירית האיפה לחינוך, אלא להכי אתי קרא, דמצורע אינו משלח קרבנותיו, דהא איירי במצורע ברישא דקרא כדפרישית לעיל, ונקט חטאת וה"ה לשאר קרבנותיו.

טז: ומנלן דמזמנינן לדינא דכתב ויאמר למשה אל קרח אתה וכל עדתך.

כ' הנימוק"י בשם הראב"ד, משה היה שליח ב"ד, שהרי הוא שלוחו של הקב"ה [להזמין קרח וכל עדתו. ריטב"א], ולפניו זימן אותם לדין. ויש לפרש שמה היה ב"ד עם הקב"ה, [א"ה, לפו"ר צ"ב, היאך יכול להיות דין במה שערערו על נבואת עצמו, וכן על כהונתו של אהרן שהוא אחיו], ושלא לעדת קרח ע"י קרח שיהיו מזומנין לדין למחר לפני ד', ולא הלך משה להזמין, אלא אין צריכין הדיינין לזלזל בעצמם וללכת אצל הבעלי דינין להזמין לדין, שהבעלי דין חייבים להזמין ע"פ שלוחם. ואם יש בהם מומחה, צריכין הם לחלוק לו כבוד ולהזמין בשם המומחה דכתב היו לפני ד', ולא אמר היו לפנינו. עכ"ל. [ויל"ע לפירוש קמא, אם מודה להאי דצריך להזמין בשם המומחה]. וכו' בקרב"נ [אות ק'] ולא יליף מקרא דוישלח משה לקרא לדתן ולאבירם, [א"ה, לכאוי יליף מקרא דקדים], שסבר דהאי שליחא לא שלח ע"ד הזמנות לב"ד, כי אם ששלח אחריהם לפייסם, כמו שלמדו מכאן שאין מחזיקים במחלוקת, וכמש"כ רש"י בחומש.

טז: את ופלניא.

כ' הריטב"א, פי' שצריך לומר לבעל דין שיהא מזומן לדין עם פלוני, ולא שיאמר לו השליח היה מזומן לדין, והטעם, כדי שידע מי תובעו בדין ויזכור אם יש לעשות לו כלום ויפייסנו, וגם שיתן על לבו מה שיש בו בדין. [ויל"ע אי שייכי הני טעמי בהאי קרא דקרח, שהרי לא הזמין אלא להקטיר קטורת למחר, ובזאת יבחנו, כדכתב בקרא דבתריה].

טז: ומנלן דאי מתפקר בשליחא דבי דינא ואמר, לא מתחזי כלישנא בישא, דכתב העיני האנשים ההם תנקר.

הקשה במלא הרועים, מאי ראייה, דילמא איכא משום לישנא בישא, ושאי הכא דמותר לומר לשה"ר על בעלי המחלוקת, כדאיתא בירושלמי פאה [פ"א ה"א], וליף מ"ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך". ובבן יהוידע הביא שכבר הקשה כן הרחיד"א דמקשין העולם, וכו' הבן יהוידע, דלא אמרו דמותר לספר לשה"ר על בעלי המחלוקת. אלא היכא שבספור זה יוצא תועלת לבטל המחלוקת וכו', וכמו ענין אדוניהו וחביריו [דמיניה יליף], שהגיד נתן הנביא ע"ה לדוד המלך ע"ה שאמרו יחי המלך אדוניהו, כדי שיתפעל דוד המע"ה, ויעשה אופן בחייו לקלקל מחשבתם ולהפרידם ותבטל המחלוקת, וכאשר עשה אח"כ, שהמליך ע"י כך את שלמה בעודם בחיים וכו', אבל אם בסיפור לשה"ר על בעלי המחלוקת לא תצא תועלת לבטל המחלוקת, אלא אדרבה תבער אש המחלוקת ביותר מכח גילוי דברים אלו, אסור לספר, והשתא כאן מה תועלת יוצא מדברים אלו וכו', אלא ודאי כי השליח ב"ד צריך לגלות לב"ד אפקרותא דבע"ד וליכא למיחש בכה"ג משום לשה"ר.

וכן נקט הח"ח [כלל ח' ס"ה, יעו"ש התנאים הנצרכים לזה]. אמנם בהעמק שאלה [שאילתא כ"ח אות א'] כ', דיסוד ההיתר לספר לשה"ר על בעלי המחלוקת משום דאינו עמיתו בתורה ובמצוות, משום דעוון גדול הוא, וה"ה כל בעלי עבירה, אלא קמ"ל דאע"ג דהוא ירא ד' ועמית בתורה ובמצוות, וס"ד דעוון המחלוקת עצמו אינו זדון, דלביה אנסייה שהצדק אתו, קמ"ל. והא דהוכיחו בסוגיין מדתן ואבירם, ולא אמרו דשאני התם שהיו בעלי המחלוקת, אין ההוכחה ממה שהיה מספר, דבלא עוון מחלוקת נמי היה רשאי לספר, שהרי הכחישו בתורת משה,

ואין אפיקורסות גדול מזה, אלא מייתי ראייה דשליח ב"ד נאמן, וממילא אין בו משום לשה"ר, יעו"ש. וז"ל הריטב"א, [אחר שביאר הילפותא], וטעמא דליכא בהא משום לישנא בישא, משום דליזדהר כל איניש דלא ליתפקר בבי דינא.

טז. ומנלן דפרטינן חטאיה בציבורא דכתיב כי לא באו לעזרת ד'.

כ' בשה"ג בשם ריא"ז, ונראה בעיני שהמנודה אין נוהגין בו נידוי, אלא כשנודוהו בשמו ואומר פלוני יהיה בנידוי על שעשה דבר פלוני, שצריכין לפרוט חטאיו, ואם נדו בכלל ואמרו כל העושה כך וכך יהא בנידוי, ועובר שום אדם, צריכין ב"ד לנדוהו בפירוש, [וכשיחזור בו מתירין לו נידוי, אבל אם לא ינדו אותו בפירוש אין נוהגין בו מנהג מנודה, ל' ריא"ז בפסקיו, הו"ד בקה"י סי' ג'], וא"צ להתיר נידויו כשיחזור.

וכ' בקה"י שם, וז"ל, והנה הריא"ז ז"ל הצריך כאן שני דברים, האחד שאינו נעשה מנודה אא"כ נדהו בשמו ולא כשנדהו דרך כלל, והשנית הוסיף שצריכים לפרט את החטא שעבורו מנדין אותו, ולא ברירא לי אם כוונת הריא"ז ז"ל שגם פירוט חטאיו מעכב שבלא זה לא חל הנידוי, או דסדרא דהטלת נידוי נקט ואזיל, [דלכתחילה ודאי טעונים פירוט החטא וכו'], דהא קחשיב ואזיל בגמ' כמה מילי שאינם כלל צורך חלות הנידוי וכדאמר' מנלן דמפקרינן נכסיה וכו', וה"נ האי ומנלן דפרטינן חטאו בציבורא היינו כדי לבייש אותו, אבל לא שזה מתנאי הנידוי, וקצת משמע דגם הריא"ז ז"ל לא התכוין שיהא הזכרת חטאו בשעת נידוי לעיכובא, שהרי בסיפא כדנקט גוונא שאינו נעשה מנודה, כתב רק דבאם נידו דרך כלל לא הוי מנודה, ולא כ' שאפ' נדהו בשמו אלא שלא הזכיר חטאיו, אינו מנודה, משמע קצת שזה אינו לעיכובא.

טז. מאי הרדפה, אר"י בריה דר"ש בר שילת משמיה דרב מנדין לאלתר וכו'.

הריטב"א הביא גירסת הספרים הישנים, מאי הרדפה אמר רב פפא נצבא דקני [ואח"כ גורסים מימרא בפנ"ע הא דרב יהודה]. ופירשו בו שקושרים קנים זו אצל זו וחובשים אותו ביניהם כדי שלא יעמוד בריוח, ובתוס' הרא"ש מוסיף, ולא ילך לכאן ולכאן, ואף לא יוכל לחכך, כעין קסדא שעושין לחבושין. והראב"ד פירש, דלשון נצבא הוא נטע של קנים, כלומר עיקרן של קנים, שיש בעיקר אחד כמה קנים, ובתוכן חובשין אותו וא"צ לקשור אלא מן הראש העליון. ובנימוקי פי' בשם הר"ר ישע"י, דהרדפה היינו שיורדין עמו לחייו לפסוק מזונותיו, שמושבינן אומנים אחרים סמוך לו שיעשו אומנותו.

טז. טוט אסר וטוט שרי.

כ' הריטב"א ז"ל, פירש"י ז"ל, בשופר נידוהו ובשופר יתירוהו, כלומר וא"צ להמתין שלשים, ואפ' לאפקירותא מכיון דפייסיה לבעל דיניה שרינן ליה. והקשה ר"י ז"ל שלא מצינו שופר לענין התרה, אלא בשעת נידוי, סימן תרועה ושברון, וכדאמרין לקמן [יז]: מאי שיפורא שנפרעין ממנו. וי"ל דלישנא בעלמא נקט. ובתוס' פירשו מלשון טוט בכתפי שתיים [מנחות לד:], זוג של ת"ח אסרו זוג של ת"ח יתירוהו. עכ"ל הריטב"א. ובנימוקי כ' ז"ל, כלומר אם בשופר נידוהו בשופר יתירוהו, וא"צ להמתין ל' יום כיון שחזר בתשובה, ולא חיישינן שיאמרו הרואים שאין נרחקים מן המנודה שראו שנידוהו, שגם כן ידעו שהתירוהו. עכ"ל. [וכוונתו מבוארת במאירי, שענין השופר בהתרה הוא להכריז ולפרסם הדבר לאפוקי מחשדא דהרואים], ואם מתירין לאחר ל' יום, א"צ שופר.

טז. ואין נזיפה פחות מז' ימים.

כ' הרא"ש [סי' ז'] וז"ל, לא נתברר לי מהו ענין הנזיפה אם הוא כעין נידוי או לא, [ולשון המאירי ויש וכו' נידוי אחר קל והוא נקרא נזיפה], לפי שאנו רואין הא דאמר בתענית [יב:]: בשאלת שלום שבין אדם לחבירו כבני אדם הנזופים למקום, וכן בחולין [קלג]. וליקריין לרבא, רבא נזוף הוה, אלמא איכא בנזיפה מניעת הדיבור ומניעת שלום, ואיני מוצא על שאר הדינים מהו, ואפ' י"ל שאני נזוף לשמים דחמיר, מ"מ מנזיפתו של ר'

חייא למדנו שלא בא לבית מדרשו של רבי ל' יום, אלא מלמד היה לרב בביתו, והכי איתא בירושלמי [כלאים פ"ט ה"ד], הלן תלתין יומין יליף רב מר' חייא כל כללי דאורייתא ושמעתיא דבבלאי. ודומה שהוא ענין הכלמה כדכתיב הלא תכלם שבעת ימים, כאדם שהוא מוכלם ועומד בביתו ומתחבא מבנ"א ואינו מראה פנים למי שהוא נכלם ממנו, ואינו עומד בגילוי הראש מפני שנכלם אצלו, וממעט בדיבורו ובשוחקו וממעט בעיסקא, כמי שהוא מרוחק מגדול ממנו שהוא צריך שייצטער עצמו לעיני כל רואיו, אבל ריחוק בנ"א ממנו לא, ולא באכילה ולא בשתיה ולא בשיבה ולא בשאלת שלום ולא בעטיפה ולא בגיהוץ ותספורת ולא בנעילת הסנדל לא מצינו לו איסור.

ומסיק, ודומה שהנזיפה אינה צריכה היתר, שלא מצינו לבר קפרא ולמור עוקבא שהותרו, והא דשלח ליה רבי לר' חייא תא, לא מפני שצריך להתרה, אלא להודיע שמקצת היום ככולו, ועוד, משום חיבתו של ר' חייא שהיה מתאוה לראותו, והנזיפה אינה צריכה פיוס, [שלא מצינו לכל אלו הנזופין שהוזכר שם שום פיוס, ל' תוס' הרא"ש] אלא שהנזיפה שהן נוהגין בעצמן ומדעתם היא עיקר הפיוס.

טז: יצא ר' חייא ושנה לשני בני אחיו בשוק.

כ' הגריעב"ץ, צ"ע על חסיד כמו ר' חייא שהיה ר' חייא ממרה על פי נשיא ורבו, וי"ל כההיא דשלהי נגמר הדין [סנהדרין מט.]. בעמשא, דדרש אכין ורקין כל איש אשר ימרה את פיך, יכול אפ' לדברי תורה, ת"ל רק. [א"ה, לפו"ר צ"ב, דהתם במלך, ויליף דאין לאדם לשמוע למצותו כנגד ד"ת, אבל הכא, עיקר המצוה לשמוע בקולו הוא בדברי תורה, כדכתיב לא תסור מן הדבר וגו'].

טז: א"ל עייא מי קורא לך בחוץ.

הקשה בבן יהוידע, איך יקראהו בשם גנאי, ודי לו הנזיפה, וכינוי שם לאדם חמור מאד, דארז"ל [ב"מ נח: נט.]. אין לו חלק לעוה"ב, [ועיין בשפ"א שהגיה עיין מי קורא לך, במקום עייא]. יעו"ש שהאר"י, ותורף דבריו, דלא חשיב גנאי כיון דר' חייא עצמו אינו יכול להזכיר שמו כמו שהוא, שהיה אומר ה"א במקום ח"ת, וכדאמר במגילה [כד:], ורצה לרמוז לו בזה, דאפ' בלא מה שגזר שלא ישנו לתלמידים בשוק, היה לר' חייא מצד עצמו לזוהר בזה, דכיון דמחליף אות ח"ת בה"א, אם ישנה בשוק וישמעוהו מי שאינם מכירים טבעו, יכולים לבא לידי טעות בדבריו, דמלבד מה שיש פסוקים כמו וחכיתי לד', נפשנו חתה לד', וכו"ב, דיוצא ע"י חילוף זה דרך חירוף [כדאמר התם במגילה], עוד גם בשמעם דבר הלכה יבואו לידי טעות, כגון אם יבא לומר חשבון, ישמע כמו שאומר השבון וכו"ב, ולא היה לו לשנות לתלמידיו אלא במקום שלא ישמעו אחרים, דתלמידיו יודעים טבעו ולא יטעו.

טז: נזיפת נשיא שאני.

הקשה המהרש"א בח"א, וכי נזיפותא דנשיא הוה טפי מנזיפותא דהקב"ה דכתיב הלא תכלם שבעת ימים, כדמייתי מיניה לעיל דאין נזיפה פחות מז' ימים, ומיניה נמי נילף דאין נזיפה יותר מז' ימים. וי"ל דלכך קאמר בברייתא [דלעיל] ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר וכו', דראייה גמורה אינה, דז' ימים דהתם אינה אלא משום צרעת שהיה לה, וה"ק קרא ואביה ירק וגו' הלא תכלם שבעת ימים משום נזיפה, ולא גרע צרעת דידה. ועוד י"ל דהתם משום שלא יתעכבו ישראל עוד בשבילה כדכתיב והעם לא נסע וגו'.

טז: מה כושי משונה בעורו אף ישראל משונין במעשיהן.

המהרש"א בח"א פי' במעשיהן הטובים. אמנם בתוס' הרא"ש כ' ז"ל, פי' הראב"ד, משונים במעשיהן להרע יותר מכל האומות, שהן אינם מחליפים יראתם הבזויה והפחותה, וישראל מחליפים יראת הבורא שהיא מעולה מן הכל בעץ ואבן, כמו שמפורש בנבואת ירמיה [ב', י"א], כי עברו איי כתיים וראו וכו' הן היתה כזאת, ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלוא יועיל. [וכדכתיב בקרא דבתריה הנה עיני ד' אלקים בממלכה החטאה וגו' שמדבר בפורענות דישאל. אמנם המלבי"ם פי'

ג"כ שהם דברי תנחומין לישראל, וקאי אסיפא דקרא אפס כי לא השמיד אשמיד את בית ישראל וגו'.

טז: אמר לו הקב"ה הואיל והשפלת עצמך תהא כמוני וכו'.

כ' בתוס' ר"ד, פ"י וזהו "האחרונים", שבראשונים עשה שירה על שאול, וא"ל הקב"ה אלמלא אתה שאול והוא דוד דחיתי כמה דוד מלפניו, מפני שהיה שאול עניו ביותר שלא היה רוצה לקבל המלכות, וראה דוד שהקב"ה אוהב הענוה, והתחיל גם הוא להתנהג בענוה.

טז: והיה מתאנח על מאתים.

כ' בתוס' הרא"ש, והיינו דכתיב בחד קרא תשמני לראש גויים [תהלים י"ח, מ"ד. ובספרים שלנו כתיב תשימני מלא יו"ד], שהוא [תיבת תשמני] בגימטריא שמונה מאות שהוא עורר עליהם חנינו. [א"ה, בגמ' דידן הגי' שהיה זורק חץ, ועיין בן יהודיע שהיה ע"י נס עצום ונורא שנכנס בהחץ רוח חיים והיה כמו שפיפון עי אורח], ובאיך קרא [שמואל ב', כ"ב, מ"ד] תשמרני לראש גויים, שהוא [תיבת תשמרני] בגימטריא אלף, שהיה מתפלל על המאתים החסרים לו.

יז: צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה.

כ' בשיטת ריב"ב, וקשיא לן מאי איריא צורבא מרבנן, אפי' איניש דעלמא נמי, דהא קיי"ל [ב"ק כז:] דבין במקום פסידא ובין שלא במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה. וי"ל דרבותא קמ"ל, דאפי' צורבא מרבנן שהוא צריך להתנאות בדרכיו ובעניניו [שיהא נוח במשאוי ובמתנו. ל' הנימוק"י, ועיין יומא פו.], עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה [וכ"כ הריטב"א ובנימוק"י]. א"נ י"ל דקמ"ל דבמילתא דפסיקא ליה, הוא עצמו דן את הדין ודינו דין ומוציא מבעל חובו ע"פ אותו הדין, וא"צ לדון לפני ב"ד אחר.

וז"ל הרא"ש [ס"י י', ובתוספותיו], פירש"י שברור לו הדין ידון, ומוציא מבעל חובו בעל כרחו, ויכול לנדוהו על דינו. וקשה הדבר לפרש כן, אם הדין ברור לו, אינו ברור לאחרים, ואיכא חילול השם בדבר, ועוד, הא אף שהדבר ברור, אין אדם דן דינו של קרובו וכ"ש של עצמו, ור"ת פירש [ובתוספותיו כ' בשם ר"ח, ובקרב"נ בשם הטור שהוא פ"י הראב"ד], כגון הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי, משמע דלענין נידוי דוקא קאמר, ולא לענין ממון. מיהו קשה לי מאי שנא מילתא דפסיקא בדבר גדול כזה שקרא עבד, בכל ענין ביזוי שיבזה אדם ת"ח, יכול לנדוהו לכבוד עצמו, וי"ל דבמילתא דפסיקא דאמר' דעביד דינא לנפשיה, היינו שהוא מנודה לכל ישראל כאילו ונידוהו ב"ד.

יז: ומה שפחה של בית רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה שלש שנים, יהודה חבירו עאכ"ו.

כ' הרא"ש [ס"י י"א, וכ"ה בתוספותיו], תמה הראב"ד ז"ל למה שהה זה בנידויה ג' שנים, אם היא היתה קיימת, למה לא התירה לו, ואם מתה, למה לא התיר לו רבי, וא"ת שכבר מת, למה לא היה מתיר ר"ג שהיה נשיא, ואמר' לקמן בשמעתין נידוהו ואינו יודע מי נידוהו, ילך אצל נשיא, אלמא נשיא עדיף מכולהו, [והנימוק"י תירץ, לפי שלא נתחרט על העבירה עד אותו זמן, דאע"פ שנתנו חכמים זמן לנידוי ולניזיפה, לשמתא אין בו זמן עד שיתוודה על חטאתו], [ויל"ע אי פליג הראב"ד דבינא, וס"ל דאף לשמתא נתנו זמן, או שמא משמע ליה דנידוי הוה ולא שמתא], וכן ההוא צורבא מרבנן דהוה סנו שומעניה, אמאי לא שרי לו נשיא. ותירץ, דודאי כשאינו יודע מי הוא המנדה, אז הנשיא מתיר, דאזלינן בספיקא בתר רובא, ורובא דישאל לא שקלי להדי נשיא, אבל כשהמנדה הוא ידוע, והוא חשוב, ימנע כל אדם מלשקול עצמו כנגדו, שאם הוא שוה לו בחכמה, שמא אינו שוה לו ביראת חטא ולא לגדולה ולא למנין שנים, ועל כל זה צריך לדקדק כשירצה אחר להתירו מה שאסר חבירו, והשפחה היה בה חכמה יתירה ויראת חטא ולא רצו לשקול עצמם כנגדה, עד שזקקו לו גדולי הדור והתירו לו.

יז: עיילוה למערתא דחסידי וכו'.

כ' הגריעב"ץ, חשבוהו לבעל תשובה, דאמרין [ברכות לד:]: במקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינן יכולין לעמוד, [ועיין ש"ך יו"ד סו"ס ש"ס"ב וביהגר"א שם]. [שכ' הרמ"א שם [ס"ה] דקוברין בעל תשובה אצל צדיק גמור, וכ' ע"ז הש"ך בשם הב"ח, אבל אין קוברין בעל תשובה אצל חסיד, והגר"א שם כ' על דברי הרמ"א עיין ספ"ק דברכות. עוד כ' בליקוט, דמקור ד' הרמ"א ממ"ש בסוגיין עיילוהו למערתא דדייני וכו', ועיין ש"ך]. [ולכא"ו כוונת הגר"א דמדלא קיבלוהו במערתא דחסידי, אלמא אין קוברין בעל תשובה אצל חסיד. ולפ"ר משמע קצת מלשון הגריעב"ץ, דהא דלא דלא קיבלוהו, משום דבאמת לא היה בעל תשובה שלימה, ממש"כ דהקוברים חשבוהו לבעל תשובה. ויש לדחות].

יז: ויעשה מה שלבו חפץ.

כ' הנימוק"י, אינו מתיר לו לעבור, אלא ה"ק, אם אינו יכול לכוף את יצרו עם עינוי לבוש וגלות, טוב הוא שלא יחלל את השם, שאם יהיה במקום אותו, והיה גם חילול השם, [ועד"ז כ' המאירי, ילך למקום שאין מכירין אותו וכו' שמא תפרח תאותו, ואף אם עמדה בעיניה, יעשה ויעשה, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא]. אבל הרי"ף ז"ל כ', וליתא לדר' אלעאי, אלא אע"פ שמתגבר יצרו עליו, מיבעי ליה ליתוביה בדעתיה, דקיי"ל [ברכות לג:]: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. [וצ"ב במאי פליגי].

יז: דתניא ולפני עור לא תתן מכשול, במכה לבנו גדול הכתוב מדבר.

[שמא מבעט באביו ונמצא הוא מכשילו. רש"י. וברש"י כת"י, שגורם לבנו שמפספט כנגדו. ובפיר"ח כ' שכיון שהוא גדול חוזר גם הוא ומכה לאביו]. וכ' הריטב"א, אפי', אף בזה הכתוב מדבר, אע"פ שמתכוין ליסרו. ונראין דברים דלא גדול גדול ממש, אלא הכל לפי טבעו, שיש לחוש שיתריס כנגדו בדיבור [כרש"י] או במעשיו [כפיר"ח], כי אפי' לא יהא בר מצוה, אין ראוי להביאו לידי מכה או מקלל אביו, אלא ישתדלנו בדברים, ומשום דאורחא דמילתא דבגדול שכיח כי הא, נקט גדול. [וחידוש, דקעבר אלפני עור כשמכשיל בנו קטן שאינו מצוה, ואולי משום חינוך, וס"ל דהבן עצמו מחויב מדרבנן, [עיין פלוגתא דרש"י ותוס' בברכות [מח].] אי חובת חינוך על האב לבדו או שהבן ג"כ חייב מדרבנן, ומכשילו באיסור דרבנן].

יז: ומהניא ביה כי טיחיא בתנורא.

ופירש"י, כשומן שטחין את התנור ונבלע בתוכו שאינו יוצא לעולם. ותמה ע"ז הרש"ש, דהא מבואר בסוגיא דפסחים [ל:]: דע"י היסק יוצא. ועיי"ש בתוד"ה התורה. [וכ"ה ברא"ש שם ס"ז, ותורף דבריהם דמהני היסק דכבשונות אפי' לכלי חרס, ורב דקאמר ישברו, משום דע"י כבשונות הו"ל פנים חדשות באו לכאן, והכלי הראשון הוי כמו שבור, ואפי' להני רבוותא דאסרי ע"י כבשונות, היינו משום דחייס עלייהו ודילמא לא מלבן להו שפיר, ומי"מ מודו דמדדינא מהני להו האי היסק, אלמא אפי' איסור משהו לא נשתתיר ע"י היסק זה, דא"כ אכתי מיתסר בפסח].

יז: בתוד"ה דעבר. וי"ג דעבד כר' אלעאי, ומשו"ה קיבלוהו דייני.

כ' הנימוק"י וז"ל, משו"ה קבליה מערתא דדייני, שעשה כר' אלעאי, וקיבל חטאו כר' אלעאי, שענינה את עצמו בלבישת שחורין ובגלותו כדי שלא יתחלל שם שמים בפרהסיא אם יעבור במקום שמכירים אותו, שיש עונש עבירה, ועונש חילול השם, ובמקום שאין מכירים אותו אין שם אלא עונש העבירה, וכיון דטרקיה זיבורא ושכיב קיבל את דינו.

יז: בתוד"ה נידוי מי נתחייבתי לך. אע"פ שמשמתין בעבור ממון וכו'.

וז"ל תוס' הרא"ש, וא"ת למה לא נתחייב לו נידוי כיון דרמא ביה קלא ולא אשגח ועבר אלאו דלא תגזול, הא אפי' איסור דרבנן מתחייב נידוי, כדאמרין בפ' הדר [סג]. בההוא גברא דאסר חמריה בצנייתא בשבת ושמתייה רבינא, וי"ל, דודאי אם התרה בו קודם שאכל, היה יכול לנדוהו כדי להפרישו מעבירה, אבל הוא נדהו לאחר שאכל, ואז לא היה עליו כי אם חיוב ממון. [ובנימוק"י מסיים בה, וברצון טוב היה משלם].

[מיהו אף הפוסקים כר' יוסי [עיי' בשו"ע סי' תקל"ב ס"א], מ"מ מודו דמצוה איכא כמש"כ בסי' ר"ס ס"א לענין ערב שבת, ולכא' ה"ה בעיו"ט].

זי: ברש"י ד"ה שלא ישהו. דזמנין דלא עבדי קמי רגל וכו', נמצא שמשנה הקרבנות ואין קריבין ביום השמיני בזמנן.

המל"מ [בפ"ז מהל' יו"ט הי"ט, בד"ה ובגמ' תמוה ע"ז, דהא השתא כשהיה לו פנאי קודם המועד איירי, וא"כ אפ"י יהיו קריבין במועד, כבר חלף לו יום השמיני. ובתפארת ירושלים [ע"ד הגרע"א בתוספתו למתני, אות ט'] כ', דדעת רש"י שלא כדעת הרמב"ם [שם] שפוסק כן להלכה דאפ"י היה לו פנאי בתגלחת שניה ולא גילח מותר לגלח במועד, אלא ס"ל לרש"י דבזה כיון שהעביר זמנו והשהה קרבנותיו, תו לא נחתי חז"ל להתיר לו מלאכה גמורה בכדי שלא יתאחר עוד, אלא הכא מיירי כשהעביר המועד בתגלחת הראשונה, ועי"ז נשלם זמנו של תגלחת שניה של מצורע במועד, וכן בנזיר טמא כשהעביר והשהה את תגלחת ראשונה [דטומאה] ועי"ז נשלם זמן נזירותו [והגיע זמן תגלחת טהרה] במועד, דהשתא מיהא עיקר זמנו הוא במועד, רק שנכתב ע"י פשיעה בתחלתו בתגלחת הראשונה.

וה"פ דברייתא, כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד, כשלא היה להם פנאי מתחלתו ועד סופו, אבל כשהיה לו פנאי בינתיים, אע"ג דהשתא אנוס הוא, כיון שהיה לו פנאי מתחלתו, כגון כשבא ממדה"י בחוה"מ, היכא דאפשר לו לנסוע משם בלא שום סיבה, ועיכב איזה ימים קודם וכו', ובכל כה"ג לא התירו לו לגלח במועד כיון שתחילתו ע"י פשיעה וכו', אבל בנזיר ומצורע אע"ג שנתגלגל ע"י פשיעתם בתגלחת הראשונה, מ"מ השתא שהגיע זמנם של הבאת קרבנם, ואין להתאחר עוד. [יעו"ש עוד בזה].

זי: ברש"י ד"ה סבר כרבנן. ולא הוי אנוס וכו'.

כ' הרש"ש, לכא' תמוה, אמאי לא פירש כפשוטו דלרבנן אסור לגלח במועד מחמת גזירת שלשים. [וכדפירש"ש כת"י, ועיי' בקרן אורה דנקט שכן גם כוונת רש"י דידן, ולשונו אינו מדוקדק], ובזה י"ל משום דאמרין לעיל [יד:]: אבל אינו נוהג אבלותו ברגל וכו', ועיי' ברא"ש שם [סי' כ"ו] בשם הראב"ד [א"ה, בסי' כ"ו לא מצאתי, ואולי כוונתו למש"כ הרא"ש לעיל סי' ג' בשם הראב"ד, דהא דאינו נוהג אבלותו ברגל, מיירי באבילות דשלשים דהיינו גיהוץ ותספורת שהיא דאורייתא, ונדחית מפני עשה דרבים דשמחת יו"ט]. וכ"כ הכס"מ וכו'. וכן נ"ל מל' רש"י לקמן [יט:]: וכו'. אבל קשה להבין, דאטו משום דנלוה לו אונס דאבילות על אונס שבת מיגרע גרע. [יעו"ש עוד].

יח. הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט כו'.

כעיי"ז איתא בכתובות [סב:], בעובדא דיהודה בריה דר' חייא דמשכתייה שמעתייה ואיחר מלבא לביתו בזמן רגילותו, ואמר ר' ינאי חותנו, כפו מטתו, שאלמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו, הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה. וכו' בקוב"ש שם [אות ר"ח], דבכל מקום שמצינו כי ברכותיהן וקללותיהן של צדיקים מתקיימות, הטעם פשוט כי רצון יראיו יעשה, אבל הכא א"א לומר כן, דהא לא היה רצונו כלל שימות, ומוכח מכאן דהדיבור של פה קדוש פועל בטבע אפ"י בלי שום כונה, כמש"כ [ישעי' נ"א, ט"ז] ואשים דברי בפ"י וגו' לנטוע שמים וליסוד ארץ, והוא כמו הגרזן החוצב גם בלא כונה, רק מטבעו, כן הוא גם דיבור האדם, אלא שאם טימא שפתיו בדיבורים אסורים, הוחלש כוחו, כמו הסכין שעלה עליו חלודה הרבה, שאין בכוחו לחתוך עד שיסירו החלודה ממנו. [ודקאמר קרא "מלפני השליט", קרי ליה שליט להאדם שהשליטו הקב"ה לפעול בדיבורו בכח זה שהטביע בו, א"נ ירמוז למי שהוא שליט ברוחו לדבר דיבורים אסורים].

יח. הזורקן רשע, מ"ט שמא תעבור עליהן אשה עוברת ותפיל.

הגרע"א ציין לדברי תוס' דסנהדרין [נט]. בד"ה ליכא, דאע"ג דישאל פטור על העוברין מחיוב מיתה דרציחה, איסור רציחה מיהא איכא. ובקה"י בב"ק [סי' מ"ה] הביא מי שרצה לחייב את זורק הצפרניים בדמי

והריטב"א [בד"ה שלח] כ' ז"ל, ואיכא למידק, והלא ריש לקיש כדן נדהו, וכיון שהיה אוכל פירותיו שלא כדן, ואפ"י בעי למיתן לו דמיה, מ"מ חמסן הוא ופסול לעדות, תירץ הראב"ד ז"ל כי הפירות הללו דרכן היה לעמוד למכירה בכל שנה ושנה, אי נמי [לכא' כוונתו כמו "אפילו", ותירוצו אחד הוא] כי בשנה זו לא היו עומדין למכירה, ור"ל היה סבור שנוטל בתורת גזל, ומ"מ לא היה לו לנדותו עד שיתרה בו שאינו רוצה שיטול מהם, [כי שמא היה סבור האוכל דלמכירה עומדות ודעתו לפרוע משלם שבזה לא היה איסור, ל' הנימוק"י בשמו], הא אילו התרה בו ולא נמנע חייב נידוי. ובנימוק"י כ' עוד בשם הרמ"ה, דלית ליה ליחיד לשמותי אממונא דנפשיה אלא אאפקרותא, וב"ד הם המשמתין אממונא אחרים.

זי: נזיר ומצורע אע"פ שהיה להם פנאי מותרין, שלא ישהו קרבנותיהן.

כ' הריטב"א, פ"י ואע"ג דהשתא דשרינן להו, איכא חששא שישהו גילוחן עד המועד וישהו קרבנותיהם, אפ"ה ינחא לן דאינהו לישהו מנפשיהו, ולא שנסההו אנו אותם בידיים. והיינו מאי דהוה אמרינן לעיל [יד:]: אבל העולה מטומאתו לטהרתו ניוחש שמא ישהו קרבנותיהם, קמ"ל, כלומר קמ"ל, דמוטב שישהו הם ולא נשהם אנו. [א"ה, לפירש"י שם דה"ס דשמא ישהו ויקריבם ביו"ט, ודאי ליכא למימר הכי, וע"כ צ"ל קמ"ל דלא חששו לזה, אמנם הריטב"א פירש כשא"ר החשש שמא ישהו קרבנות של קודם הרגל למועד].

זי: דשלים משמרתו ברגל, תנא זידן סבר וכו' כמאן דלא שלים משמרתו ברגל.

כ' בהגהות חש"ל, והא דאינו מותר לו לגלח ערב שביעי של פסח או ביום שביעי של חג, דלכא' לא גרע מיום חמישי דכולי שתא שהתירו לו חכמים לספר משום כבוד השבת, וה"נ יתירו לו משום כבוד החג, זה אינו קושיא, דאפשר דעד כאן אינו מספר בחמישי רק משום דכו"ע נמי מגלח בחמישי, אבל בערב יו"ט האחרון דשום אדם אינו מגלח במועד, גם הוא אסור לגלח. [ולפ"ז בערב שבועות שרי לאנשי משמר לגלח, ולענין ערב ר"ה יל"ע, דהא דמבואר [בסי' תקפ"א ס"י] דמכבסין ומספתין בער"ה, אינו משום דבכלל יו"ט הוא לענין זה, דהא כ' הפוסקים הטעם להראות שאנו בטוחים בחסדו ית' שיוציא לצדק משפטנו, וכ' עוד דלא ילבש בגדי יו"ט, שיהא מורא הדין עליו, אלא בגדים לבנים נאים].

[ולכא' ה"ה במשמר הנכנס לעבודה בשבת חוה"מ [שהוא לבדו מקריב נדרים ונדבות], דלא נתיר לו בעיו"ט האחרון, ומה"ט גופיה, ובזה י"ל עוד, לפמש"כ המאירי בריש פרקין [יד:]: בטעמא דלא התירו בחמישי איסורא דתגלחת בחוה"מ, דדוקא לאנשי משמר שזמנו קבוע ליכנס למשמרתו במוצ"ש, אינו מצוי להשהות תגלחתו עד חמישי בשבת, ויגלח קודם שנכנס, משא"כ במועד שמא יזדמן תחלת הרגל סמוך לחמישי וישהא תגלחתו, וא"כ י"ל דאף באנשי משמר לא התירו בערב יו"ט משום כבוד יו"ט, מה"ט גופא דילמא יתרמי שיהא סמוך לתחלת משמרתם. ויל"ע].

זי: כשם שאסור לגלח בימי אבלו כן אסור ליטול צפרניו בימי אבלו, דברי ר' יהודה, ור' יוסי מתיר.

כ' בתוס' הרא"ש בשם הראב"ד, דאבילות צפרנים אית ליה לר' יהודה מדכתיב [דברים כ"א, י"ב] וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה, ומתרגמינן ותרבי ית טופראנהה, וכתבי ובכתי את אביה. ור' יוסי ס"ל כר' אליעזר דאמר מעברת צפרניה, והכי איתא באבל רבתי. א"נ [טעמא דר' יוסי] התם לאו משום אבילות, אלא משום ניוול שתהא מנוולת בפניו, דומיא דגילוח שהוא משום ניוול. [א"ה, לפ"ז לכא' אין טעם להתיר בשינוי וכו', וכ"ת דכשעושה בשינוי אין מתקנין כ"כ ואכתי איכא ניוול, אטו באשת יפ"ת נמי נימא הכי, ועל כרחק אין האיסור משום מעשה הנטילה, אלא דחייבתה תורה בגידולם משום אבילות, וה"נ נימא הכא. וצ"ת].

[ובקרן אורה כ' בטעם מחלוקתם, דר' יהודה חשיב לנטילת צפרנים קישוט כמו גילוח, וממילא אסור במועד כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, ומשו"ה אסור נמי באבל בכלל איסור גילוח שנאסר כדי שלא יתקשט, ור' יוסי סבירא ליה דנטילת צפרנים לא חשיב קישוט כ"כ, ומשו"ה לא גזרו בו במועד דלאו ניוול הוא כ"כ, וכן באבל לא גזרו עליו.

ולדות, וכ' ע"ז דז"א, דלכל היותר אין על הצפוניים אלא דין בור, ובור ושור פטורין מדמי ולדות, כמבואר בב"ק [נג: מדרשא דאנשים ולא שוורים]. ומסיק ז"ל, ושפיר ציין הגרע"א לענין איסור זריקת צפוניים לתוס' בסנהדרין, וה"ה דהומ"ל משום שיש איסור לגרום היזקא דממונא, ועכ"פ משום לתא דאיסור הוא, ולא מצד לתא דדיני ממונות, [ועוד האריך שם בענין מזיק ע"י ענין סגול].

ועיין בנימוק"י שביאר דהא דתעבור ותפיל, הוא משום מיאוס, וי"א משום כשפים. [וברש"י כת"י פירש בהא דקאמר ש"מ אין בהם משום מיאוס, דלא קאי אנטילתן בשינוי גרידא, אלא אהא דנטולן בפנינו, ולמימר דאינו כרוקק בפני חבירו או הורג כינה בפניו, ולפ"ר פליג אפירושא קמא דהנימוק"י]. [ולכא"ו לתרוייהו פירושי דהנימוק"י לא חשיב הזורקן מזיק, דאי ע"י כישוף, ודאי המכשף הוא המזיק, והזורקן הוא גרמא רחוקה, ואי משום מיאוס, לא אשכחן דבמה שגרם מיאוס לחבירו יתחייב ממון, ולכא"ו טעמא דתלוי בדעת המתמאס, אלא דעכ"פ איסורא איכא כדאשכחן במי שרוקק בפני חבירו].

ית. וכי תימא זימנין דמיכנשי להו ושדינהו אבראי, כיון דאישתני אישתני.

עיין במ"ב [סי' ר"ס סק"ו] דמכאן למד הפרישה שאם חתך בביתו במקום דשכיחי נשי ונפל מידו קצת צפרניו, יכבד אותו המקום ויזיזם ממקומם, ושוב לית לן בה, והא"ר כ' דאפשר דדוקא כשהשליכן חוץ לחדר הוי שינוי מקום. [ולכא"ו ר' יוחנן דסמך אהך תקנתא, צדיק ודאי הוה, ומסתברא שאף מדת חסידות נהג, וא"כ לכא"ו איכא תקנתא בלא קבורה או שריפה, שיכבדן ממקום שנופלין בו, ואולי אם יעשה מתחלה על דעת לכבדם למקום אחר, הוי כאילו השליכן מתחלה לאותו מקום אחר, ויכולין להזיק שם, וסוגיין דוקא כשלא היתה דעתו לכך מתחלה. וכן משמע קצת ממש"כ רש"י [בד"ה שקלינהו], והדר מנס להו דהזורקן רשע. ולא כ' והדר מכבד להו למקום אחר].

ית. שפה מזוית לזוית.

לפירש"י כל זה מותר לגלח, שהרי מעכבת אכילה ושתייה ומאיס. ובפיר"ח פ' לחומרא, דדוקא אם צריכה כולה תיקון מזוית לזוית הוא דשרי. אבל מקצתה לא. עוד גרס ר"ח, הנחה כל שהיא מעכבת, ופירשה אם עשה שפמו והניח מקצתו שאינו עשוי, מותר ליטלו כי מעכבתו באכילה. [ולכא"ו כוונתו כשעשה מקצתו קודם המועד, ונשתייר מקצתו, ושרי כיון דבתחלת התיקון היתה צריכה כולה תיקון, הותר להשלים במועד]. והרא"ש בשם הראב"ד גרס הנחה כל שמעכבת, ופירשה דהנחה היינו מה שחוץ לפה מכאן ומכאן, וקרי לה הנחה, מפני שצריך להניחו שלא יגלח אותו במועד אלא מה שהוא מעכב עליו, אבל השפה יכול לגלח בין מה שמעכב ובין מה שאינו מעכב. ור' אמי פליג אדרב, דבשפה נמי אינו יכול לגלח אלא מה שהוא מעכב ממנה. וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ן. וכ' עוד הריטב"א, דבתוס' פירשו בשם ר' נתנאל ז"ל, כי השפה התחתונה קרויה נחת, מפני שהעליונה נחה עליה, כמו שקורין לריחיים התחתונה שכב.

ית. פרעה שהיה בימי משה אמגושי היה, שנא' הנה יוצא המימה וגו'.

כ' המהרש"א בח"א, והזכיר זה הכתוב במכת ערוב ולא קודם לכן במכת דם צפרדע כנים, להורות שאף שבמכת כנים הקודמת אמרו החרטומים כי אצבע אלקים היא, אעפ"כ חיזק והקשה הוא לבבו, ולא נמנע לצאת המימה, למר בשביל כשפים, ולמר לגדף ולומר לי יאורי וגו'. [א"ה, צ"ב מהיכא פסיקא ליה דדריש הכא מקרא דמכת ערוב, דהא כתיב נמי כה"ג בהתראה דמכת דם, ושם הביא רש"י הדרשא דעושה עצמו אלוה, כחד מ"ד דמייית רש"י הכא, [ועיין ברש"י כת"י שהוסיף להך מ"ד גם הא שהיה אומר שא"צ לנקביו וכו' וכמש"כ בפ"י החומש]. ואמנם ע"כ צייל כהמהרש"א ליישב הטעם שא"ל הקב"ה כן עוד פעם אחרת במכת ערוב, אבל לישנא דהמהרש"א שכ' "ולא קודם לכן", צ"ב].

ית. בתוד"ה ואיסיטיעא. תימה דילמא מדה טובה מרובה, והו"ל לאתויי הא דאמר עולא בעלמא וכו'.

המהרש"א בח"א כ' ליישב, דההיא דלא יפתח פיו לשטן איירי כשהאומר כלל את עצמו באותו פורענות ורעה, והטעם בו כמש"כ בע"י שלא יתן פתחון פה לשטן לקטרטג ולומר, הודאת בע"ד כמאה עדים דמי, ולא נשאר מקום למדת הרחמים להאריך אפים וכו'. [א"ה, לפ"ר צ"ב, מאי מהני הודאתו לגבי אחרים שכלל עמו, דהא קי"ל דהודאת בע"ד במקום שחב לאחרים לא מהני], וליכא לדמויי לההיא דהכא בשגגה היוצא מדברי האומר ברעת פורענות או בטובת זולתו וכו', והטעם בו כאומרם ניבא ולא ידע מה ניבא, וכדפירש"י בחומש, ונשובה, נתנבא שישבו שניהם, עכ"ל, והשתא אין סברא לחלק בין טובה לרעה בנבואה היוצאת מדברי האומר בשגגה. [א"ה, לפ"ר צ"ב מאי קפידא קפיד פינחס אדשמואל, דאם הוא ענין נבואה לכא"ו אינו אלא מגלה מה שעתידי להיות, דאטו אם יזהר דבריו שלא לומר כן, לא יהיה הדבר ההוא].

ית. בתוד"ה אע"ג. משמע דמי שאין לו אלא חלוק אחד שרי לכבסו במועד, אפ"י פשע ולא כבסו לפני המועד.

השפ"א תמה בזה, דטפי מסתבר לאסור בכה"ג במי שאין לו רק חלוק אחד, כדי שיכבסו בערב הרגל שלא יהא מנוול, וכ"מ בתוס' לעיל [יד. בד"ה שאין לו] עיי"ש, וצ"ע לדינא, כי בשו"ע סתמו בזה. [ולכא"ו טעמא דתוס', מפני שיש בכביסה צורך גדול טפי מתספורת, כמבואר בנדרים פא. דערבובייתא דמאני [כשיש בבגדיו ערבובית של זוהמא שאינו מכבסן תמיד ולובשן כשהן מזוהמין], מתיא לידי שעמומייתא, [שעמום ותמהון לבב, ר"ן], ולחד תנא התם ס"ל דמה"ט מעיין של בני העיר, כביסתן קודמת לחיי אחרים [ר"ל שתיית אחרים, ר"ן] דחשיב לכביסה חיי נפש].

ית. וגיטין.

הקן אורה הביא דבירושלמי [פ"ג ה"ג] פריך הלא מיצר הוא, ואמאי שרינן לגרש במועד, כיון שיש לו צער, ומשני כיון שנתן דעתו לגרשה לאו מיצר הוא. וכ', דלפ"ז אסור לכופו לגרש במועד, אלא די"ל כיון דמחמת מצוה הוא דכייפינן ליה, לא חיישינן לצערו. [ולכא"ו מיירי היכא דיש בידינו לכופו כמו"כ גם לאחר המועד, דאל"כ, אין לך דבר האבד גדול מזה לגבי האשה, ומה לנו ולצערו היכא דע"ז אפשר שתפסיד האשה טובא ושלא כדין].

ית. מתנה.

כ' הרע"ב, מתנת בריא, ואי לא כתיב להו, מפסיד המקבל, דשמא יחזור בו הנותן, [והוא מלשון רש"י כת"י]. וכ' ע"ז בתוי"ט, לאו חזרה ממש, דהא מתנת בריא בלא קנין לא סגי [ובודאי קנין הוה], אלא שיחזור ממה שהיה ויאמר שלא כך היה, וז"ל (ה"ר"ן) [הנימוק"י], ואם לא נכתב עדותן, יאמר הנותן לא היה כך. ובחיזושי מהרי"ח שבגליון המשנה כ' ע"ד הרע"ב, דעל כרחק לא איירי הכא בשטר קנין שכותב שדי נתונה לך, כמבואר מלשון הרע"ב (וה"ר"ן) [והנימוק"י], וטעמא דלא פירשוהו בשטר קנין, משום דאפשר דאין כותבין, דאם יחזור ולא יתן, זה הוא כדי, שלא היה קנין כלל, ומאי איכפת לן פסידא דמקבל, דהרי יהיה ריוח לנותן, ואם ירצה הנותן יתן לו גם לאחר המועד, [א"ה, לכא"ו עיקר טעמא, דכיון דבלא שטר לא מידי קזכי בה, ועדיין הכל תלוי ברצון הנותן, אין כאן עדיין פסידא, רק מניעת ריוח שהיה סבור להרויח. ומ"מ יל"ע במתנה מועטת דאסור לחזור בו, אי חשיב ליה פסידא או דגם זה מניעת ריוח גרידא], משא"כ כשכבר נתן לו בקנין והשטר רק לראיה, אם יחזור הנותן ויכפור הקנין, הוי שלא כדין, שכבר קנאה המקבל, ולכן מותר לכתוב.

ית. ופרזבולין.

כ' הנימוק"י, ואם לא יכתבנו עכשיו, הוא רוצה לילך, ויעבור שביעית ויפסיד חובו. וכ' ע"ז בהגהות חש"ל, דמזה מוכח דהמלוה בעצמו צריך לכתוב הפרזבול ולחתום עליו, דאם נימא דסגי שימסור דבריו בע"פ לפני ב"ד, והב"ד כותבין הפרזבול לראיה שמסר דבריו לפניו, אין כאן דבר האבד כלל, דהרי יכול למסור דבריו לפני ב"ד, וב"ד יכתבו הפרזבול לאחר המועד. [א"ה, לכא"ו בלא"ה א"א לומר דכתיבת הפרזבול רק לראיה, דהרי אף בלא שיביא פרזבול לפניו, נאמן לומר פרזבול היה לי ואבד, דלא שביק היתרא ואכל איסורא, וא"כ יהא נאמן בלא כתיבה כלל לומר שמסר דבריו לפני ב"ד].

עוד כ' החש"ל, ודע דלפי דברי הר"ן נראה דמיירי בחוה"מ פסח, ובדעתו לשהות בדרך עד ר"ה של שמינית, ושוב לא יכול לכתוב פרוזבול. ואכן לפי דעת הרא"ש ז"ל בהשולח [סי' כ'] דהלאו דלא יגוש נוהג כל שנת השביעית, וצריך לכתוב פרוזבול ערב ר"ה של שנת שביעית, י"ל בפשיטות אפי' באינו יוצא לדרך, רק שצריך לתובעו ללוה עכשיו ואם לא יתבענו עכשיו יאבד חובו, דהלוה הולך למדינת הים וכדומה, וע"כ צריך לכתוב פרוזבול מיד, ועפ"ז י"ל דמיירי נמי בחוה"מ סוכות. [א"ה, לפו"ר צ"ב, דמשמע דכותב הפרוזבול בשביעית עצמה סמוך לתביעה, דעיי"ז לאו איהו נוגשו אלא הב"ד], והרי כ' הרא"ש שם להדיא דאין נזקקין לכתוב פרוזבול בשביעית].

יח: שטרי חליצה.

כ' הקרן אורה וז"ל, לכאן אי נימא דלייבם אסור מהתורה במועד מ"ושמחת בחגך", א"כ אמאי לא נימא כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, [דאע"ג דלאחר המועד עולה ליבום, הא אשכחן כה"ג בחליצת מעוברת [יבמות לה: לו]. דכיון שאינה עולה ליבום בשעת עיבורה [שמא הולד בן קיימא, והויא אשת אח שלא במקום מצוה], אינה עולה לחליצה], וי"ל דבדבר התלוי בזמן לא אמרינן הכי. וכבר כתבתי לעיל דביבום לכו"ע לא הוי אלא מדרבנן.

יח: ואיגרות של רשות.

רש"י פי' צווי וקיום של שלטון. וכ"כ הרע"ב, וכ' ע"ז בתוי"ט, דעיינו כמש"כ (הר"ן) [הנימוק"י] שהנשיא נותן רשות לזה לדון ולומר לעם הוראותיהן, ונקראים פתקא דרבנותא, ושוב אם טעה לא ישלם, ואם אין לו שטר, ישלם מביתו. אמנם בשיטת ריב"ב, הביא פירש"י, [ופירוש תוס' ע"פ הירושלמי], ואח"כ כ', ומר רב צדוק כ', אגרות שכותבין ב"ד הגדול למי שממנין אותו דיין בעיר אחרת. וכן בריטב"א הם ג' פירושים.

ותוס' פי' בשם הירושלמי אגרות שלום, וטעם ההיתר כ' הרמב"ם [בפ"ז הי"ד] מפני שאין אדם נזהר בתיקון מאד והו"ל כמעשה הדיוט. [וכ' התוי"ט דלדבריו צריך שיהא לצורך המועד כמתני' דלעיל ה'; ובתוס' י. בד"ה ההדיוט]. והראב"ד פי' דהטעם שמא לא יזדמן לו מוליך הכתב, כלומר והוי דבר האבד. וז"ל הריטב"א, ויש תמהין מה צורך יש בזה, וי"ל כגון שהוא לצורך ענייני יו"ט, א"נ מפני שמחת הרגל שלא היא בדאגה, ויש בהם צורך לשולח או למי שנשתלחו לו. וז"ל המאירי, פי' בתלמוד המערב שאלת שלום וכו', ויש גורסין של רשות, בקמצות הרי"ש, [ר"ל הרי"ש בקמץ, אבל לפי הירושלמי הרי"ש בשוא], ומפרשים שאם הוא גזבר של מלך, כותב הוצאותיו כדי שלא ישכח ויפסיד, וכן בכל חשבון שצריך לו, ודרך כלל אמרו בתוספתא, כותב אדם חשבונותיו ומחשב את יציאותיו במועד, שהרי הן דברים העשויים להשכח. ומכאן יראה לי להתיר לכתוב סברותיו ופירושו במועד, שהרי אין לך שכחה מצויה בדבר יותר מאלו, וכ"ש בדברים מחודשים שיש לחוש בהם שיאבדו באבדת היודעים, שמותר לחברם ולכתבם ולהגיהם, וכן כל כיו"ב. [וכ"כ הריטב"א בקיצור].

וגם רבינו פרץ בהגהות סמ"ק [ס' קצ"ה אות ד', והו"ד בב"י סי' תקמ"ה] כ' כן, והביא ראיה מדשרינן לכתוב דבר של חידוש אפי' בזמן שהיתה הכתיבה אסורה בתורה שבע"פ [כמבואר בתמורה יד:], וה"ה בחוה"מ נתיר מטעם זה לכתוב דברים המחודשים אצלו וירא שמא ישכחם. ודקדק הט"ז [ס"ק י"ג] מלשונו, דלא שנא שמע החידוש מאחר, לא

שנא חידשו הוא בעצמו, מותר. וגם הטעם שמא ישכח שייך גם במה שחידש מעצמו, דהרבה פעמים אדם שוכח מה שחידש כבר ואינו יכול לחידשו אח"כ. וכ' עוד הט"ז, נראה להוסיף על דברי רבותינו טעם להתיר כתיבת חידו"ת אף בלא טעם שכחה, כיון שבכל עת ורגע מוטל עליו לעמול בתורה ולחדש בה כפי יכולת שלו, אין שייך לומר בזה ימתין עד אחר יו"ט ואז יכתוב החידוש, דבאותו זמן יהיה מוטל עליו חיוב אחר דהיינו שיחדש אח"כ חידושים אחרים, ואם יתעכב בכתיבת החידושים שלמד תוך המועד, יצטרך ללמוד שנית מה שלמד כבר, ולהזכיר מה שחידש מכבר, וזה יבטלנו מלימוד חידושים אחרים באותה שעה, ואין לך דבר האבד גדול מזה. והעתיקו המ"ב [ס"ק מ"ז], אלא שהצריך לכתוב בכתב משיט"א דידן, ולא בכתב מרובע].

וז"ל שו"ת מן השמים [סי' ל"ב, הו"ד בשע"ת שם], אוהב ד' שערי ציון המצוינים בהלכה, שמחדשין חידוש בהלכה ומעמידים אותה על בוריה, אותם שערים נאהבים יותר מכל משכנות יעקב, וכל אותם החושבים מחשבות וסברות בהלכה חמורה ובפוסקים החמורים, אהוב ונחמד לפני המלך העליון, ואם על אבידת כסף הותר מלאכה בחוה"מ, כ"ש וכ"ש שיש לחוש על אבידת המרגליות היקרות שהם סברות ומחשבות התורה היקרה, שיש לכותבם שלא ישכחו ויאבדו, וכל הכותב אותם מקבל שכר עליהם.

יח: לא מבעיא ליארס דלא קעביד מצוה וכו'.

מכאן הקשו על מש"כ הרמב"ם [ריש הל' אישות] דקידושין מצות עשה של תורה הם. ורבינו אברהם בנו השיב, [והו"ד בכס"מ שם סוף ה"ב], שבמנין המצוות בתחילת הל' אישות כ' הרמב"ם שהמצוה לישא אשה בחופה וקידושין, ולא אמר שהמצוה לקדש אשה, וא"כ מש"כ כאן דליקוחין אלו מצוות עשה, לפי שהיא תחילת מצות הנישואין, אבל אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין. ובמהרצ"ח הביא כל זה, והעיר מהא דאמרינן בפסחים [מט]. דסעודת אירוסין הויא סעודת מצוה.

יח: בת פלוני לפלוני.

בתוס' הרא"ש גרס עוד, אשת פלוני לפלוני, וכ' ע"ז וז"ל, אע"פ שאמר בת פלוני לפלוני, הוצרך לומר אשת פלוני לפלוני, כגון אם יש לו שתי בנות. ולא נהירא לי, דהיה יכול לקצר ולומר פלונית בת פלוני לפלוני. אלא הכי פירוש, אשת פלוני לפלוני ימות בעלה או יגרשנה, אז ישאנה פלוני, ותחילה השמיענו על הבתולה, ועוד על גרושה או אלמנה שתנשא לו בזווג ראשון. [היינו זו"ר דידיה, אע"פ שלדידה הוא זו"ש. אבל בזו"ש דידיה, בהא לא איירי הברייתא, כמבואר בריש סוטה, ומסתברא דה"ה כשהיא בתולה, כל היכא דהוי זו"ש דידיה].

יח: שמא יקדמנו אחר ברחמים.

כ' הנימוק"י וז"ל, שאע"פ שנגזר על האדם מן השמים בת פלוני לפלוני, אם יוסיף איש אחר שאינו בן זוגה להתפלל לד', אפשר שישמע לו, אף כי בסוף תתקיים הגזירה, שיגרשנה האיש שיתפלל עליה או ימות במהרה, וישאנה אותו שהוא בן זוגה אח"כ. עכ"ל. ובתוס' הרא"ש כ', מ"מ פעמים עת רצון היא, והתפלה מבטלת הגזרה. [ולפו"ר כוונתו דלגמרי מבטלת הגזירה. אמנם צ"ב מאי מהני עת רצון לקבל תפלתו של זה, כדי לבטל גזרה שעיקרה נוגעת לאחרים].